

Lietuvos muziejų asociacija

ŠVIETIMO SEKCIJA

MUZIEJŲ EDUKACINĖS PROGRAMOS

Teorija, praktika

2014 m.

LIETUVOS MUZIEJŲ ASOCIACIJA
ŠVIETIMO SEKCIJA

MUZIEJŲ EDUKACINĖS
PROGRAMOS

Teorija, praktika

VILNIUS
2014

UDK 371.3:069

Mu-184

LIETUVOS MUZIEJŲ ASOCIACIJA
ŠVIETIMO SEKCIJA

MUZIEJŲ EDUKACINĖS PROGRAMOS. TEORIJA, PRAKTIKA

Lietuvos muziejų asociacija

LEIDINĮ PARĖMĖ:

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Lietuvos kultūros taryba

ISBN 978-609-95029-6-0

TURINYS

Problemos

1. NARDINANTIS INTERAKTYVUMAS. KAS TAI? 5
Dr. Rasa Pranskūnienė, Aleksandro Stulginskio universiteto muziejaus vedėja
2. GERIAUSIOJI PRAKTIKA.
KAIP PAGERINTI MUZIEJŲ EDUKACIJĄ TARPTAUTINIŲ MASTŲ? 11
Vaida Rakaitytė, Nacionalinė ICOM CECA korespondentė Lietuvoje
3. EDUKACINĖS PROGRAMOS IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS
VAIKAMS MUZIEJUOSE: KOKIŲ JŲ REIKIA? 14
Vilma Petrikienė, MLLM muziejininkė, Daiva Šarkanauskaitė, MLLM Vaikų literatūros skyriaus vedėja

Programos, projektai

1. KAD MUZIEJUS ŠVIESTŲ. JŲRŲ MUZIEJAUS PATIRTIS
ŽENGIANT Į BENDROJO LAVINIMO PROGRAMĄ 19
Nika Puteikienė, Lietuvos jūrų muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus vedėja
2. KAUNO MIESTO MUZIEJAUS EDUKACINĖ VEIKLA 22
*Skaidra Grabauskienė, Kauno miesto muziejaus
Edukacinių programų ir renginių organizavimo skyriaus vedėja*
3. „VELNIŠKOS ŠĖLIONĖS“ IR METODIKOS GRIEŽTUMAS
VELNIŲ MUZIEJAUS EDUKACINĖSE PROGRAMOSE 28
Justė Valiokaitė, Velnių muziejaus muziejininkė
4. TARPTAUTINIS PROJEKTAS
„VIRTUALI PRAEITIS – ATEITIES MUZIEJŲ PAGRINDAS“ 31
Rimantas Žirgulis, Kėdainių krašto muziejaus direktorius
5. EDUKACINĖ PROGRAMA „SUSITIKIME MUZIEJUJE“ 34
Ieva Petkutė, VšĮ „Socialiniai meno projektai“ direktorė
6. MUZIEJUS – MOKYKLA – MOKSLEIVIS:
NUO IDĖJOS IKI KULTŪROS PROVERŽIO Į ŠALIES MOKYKLAS 38
*Lolita Valužienė, projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis.
Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ vadovė*

Tyrimai

1. FOKUSUOTOS GRUPĖS DISKUSIJOS SU STUDENTAIS 43
Irma Žvinakienė, Alytaus kraštotyros muziejaus Memorialinių muziejų skyriaus vedėja
2. LIETUVOS NACIONALINIŲ DAILĖS MUZIEJŲ
EKSPOZICIJŲ EDUKACINIS PAVEIKUMAS 45
*Daiva Banikonienė, Lietuvos dailės muziejaus Meno pažinimo centro vyr. metodininkė,
doc. dr. Dalia Karatajienė, Lietuvos edukologijos universiteto Ugdymo mokslų fakulteto
Meninio ugdymo katedros dėstytoja*

Nardinantis interaktyvumas. Kas tai?

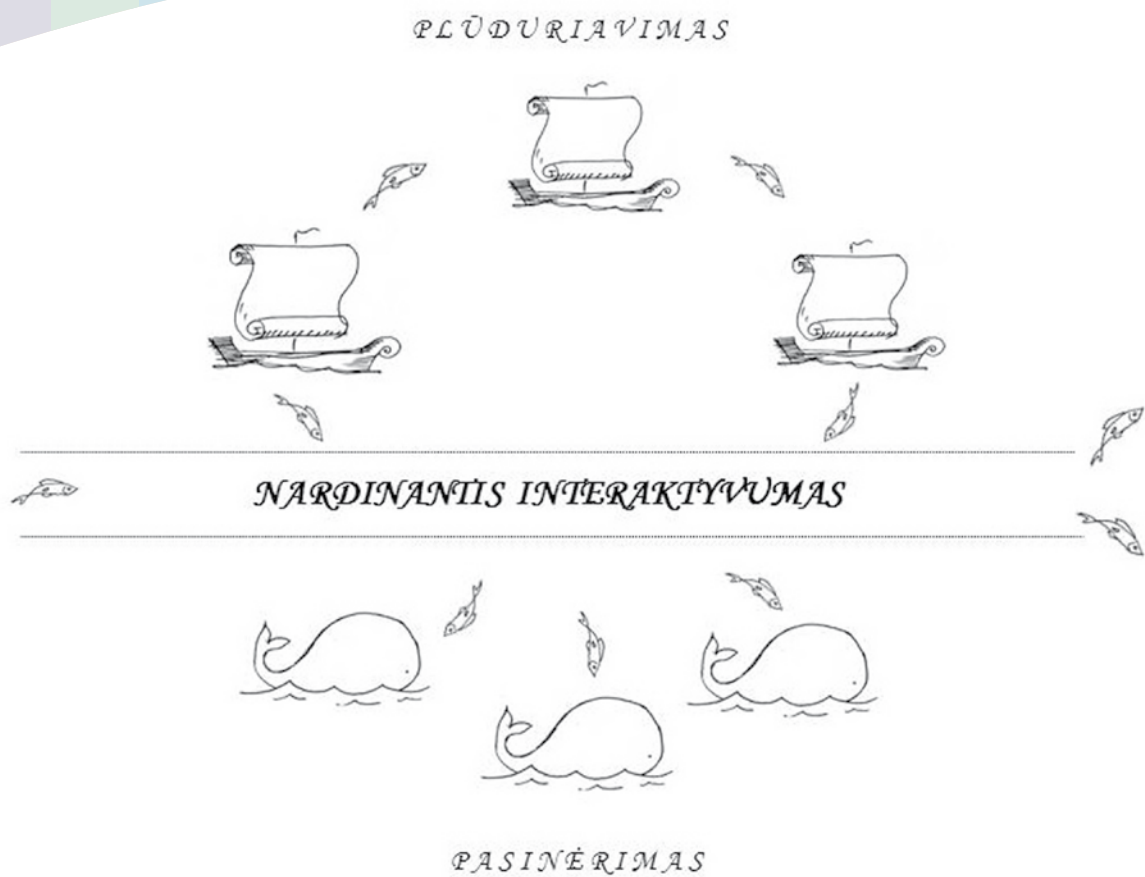
DR. RASA PRANSKŪNIENĖ,

Aleksandro Stulginskio universiteto muziejaus vedėja

Šiuolaikiniame Lietuvos muziejuje edukacinė veikla tampa vis aktualesnė ir muziejininkams, ir muziejų lankytojams, tad atsiranda vis daugiau muziejinės edukacinės veiklos tyrimų. 2013 metais Klaipėdos universitete tyrimui vadovaujant prof. dr. Liudmilai Rupšienei pavyko sėkmingai parengti ir apginti pirmąją muziejinės edukacijos disertaciją Lietuvoje. Jos tyrimo objektu pasirinkta muziejinė edukacija, kuri šiame tyrime suprantama plačiąja prasme, t. y. kaip visa muziejaus veikla, siekiančia visuomenės ir jos narių tobulėjimo. Šiuo disertaciniu tyrimu siekta sukurti grindžiamąją teoriją, kuri atskleistų svarbiausią muziejinės edukacijos rūpestį ir paaiškintų, kaip jis įgyvendinamas.

Tyrimo metodologija. Tyrimui atlikti pasirinkta klasikinės grindžiamosios teorijos strategija, suteikianti tyrėjui galimybę, neformuluojant hipotezių ir išankstinių išvalgų, pažvelgti į mažai tyrinėtą reiškinį iš vidaus, tai yra konceptualizuojant tyrimo dalyvių autentiškas patirtis „iškelti“ teoriją, atskleidžiančią pagrindinį rūpestį ir paaiškinančią, kaip jis sprendžiamas. Remiantis vieno iš grindžiamosios teorijos strategijos kūrėjo B. Glaser (2001, 2003) teiginiu, „viskas yra duomenys“ (angl. *all is data*), tyrime buvo taikyti šie duomenų rinkimo metodai: individualūs interviu, tiesioginis stebėjimas dalyvaujant interaktyvios muziejinės ekspozicijos projekto darbuose, edukacinių užsiėmimų stebėjimas įvairiuose muziejuose, neformalūs pokalbiai su muziejų lankytojais, virtualūs komentarai, rašinėliai, piešiniai, dokumentai. Vadovaujantis klasikinės grindžiamosios teorijos strategijos taisyklėmis, šis tyrimas buvo atliekamas kaip cikliškas procesas, kuriame tuo pačiu metu buvo renkami duomenys, analizuojami, rašomos atmintinės, konceptualizuojama ir vėl grįžtama prie duomenų rinkimo kol pasiekiamas teorinis prisotinimas. Pasiekus teorinį prisotinimą ir sukūrus grindžiamąją teoriją, galutiniai tyrimo rezultatai buvo įvertinti besivystančios muziejinės edukacijos kontekste.

Tyrimo rezultatai. Atlikus tyrimą remiantis klasikinės Grindžiamosios teorijos strategijos principais, iškilo Nardinančio interaktyvumo muziejinėje edukacijoje teorija, kuria buvo atskleisti plūduriavimo ir pasinėrimo procesai, aiškinantys šiuolaikinės muziejinės edukacijos raišką.

1 pav. Nardinantis interaktyvumas muziejinėje edukacijoje

Plūduriavimas. Ši pirmoji pagrindinė subkategorija formavosi kaip paviršinės muziejinės edukacijos charakteristika, atsiskleidžianti nuobodulio rate, sudarytame iš tokių keturių kategorijų, kaip nuobodulys, siekis išvengti nuobodulio, aktyvinimas ir perdozavimas. Minėtų kategorijų sąveika leido sukurti „nuobodulio ratą“, kaip galimai uždaro proceso metaforą.

2 pav. Plūduriavimas: „nuobodulio ratas“

Nuobodulys iškilo kaip tradicinio muziejaus charakteristika, kur vyrauja pakankamai monotoniška aplinka ir lankytojams trūksta stimulo, žadinančio ugdymosi poreikius.

Siekis išvengti nuobodulio leido suvokti, kad nuobodulys yra žmogui nepriimtina būseną, ji suvokiama kaip nepatogumas, iš kurio stengiamasi kuo greičiau ištrukti.

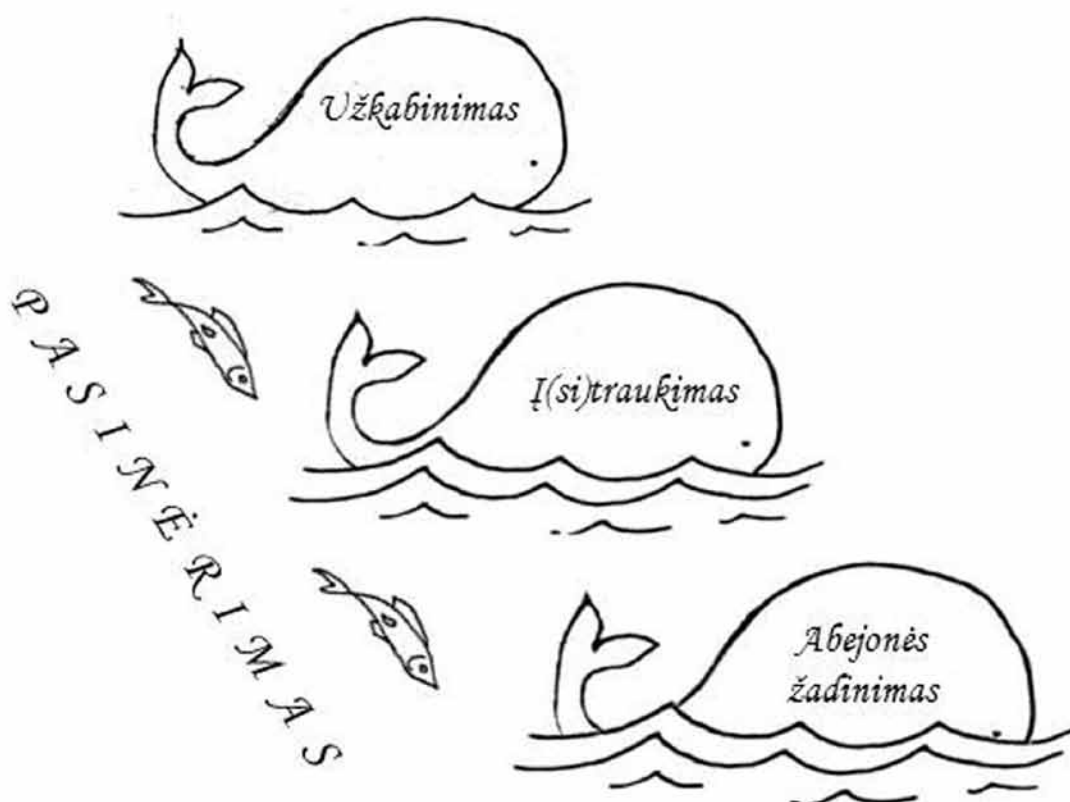
Aktyvinimas atsiskleidė kaip dalinis interaktyvumas, tai yra tiesioginė ir netiesioginė muziejaus darbuotojų edukacinė veikla, stimuliuojanti lankytoją muziejuje aktyviai veikti. Tai reiškia, kad aktyvinimas tarsi padeda muziejaus lankytojui ištrukti iš nuobodulio. Taigi keičiama ugdymo situacija muziejuje – išsiveržiama iš monotoniškos stimuliacijos. Atrodytų, kad aktyvinimas muziejinėje edukacijoje padeda idealiai spręsti tradicinio muziejinio nuobodulio problemą, tačiau kylanti kita kategorija verčia tuo abejoti.

Perdozavimas kyla aktyvinimo fone ir padeda suvokti, kad muziejų lankytojai pernelyg aktyvinami, neretai jie tarytum persisotina aktyvumo, gavę per didelę jo „dozę“, ir tai sukelia nuobodulį. Tai rodo, kad perdozavimas yra iššūkis, leidžiantis šiuolaikinei muziejinę edukacijai įsisukti į nuobodulio ratą.

Taigi plūduriavimą kaip paviršinės muziejinės edukacijos procesą atskleidžia nuobodulys, siekis išvengti nuobodulio, aktyvinimas ir perdozavimas, kurių junginys metaforiškai pavadintas nuobodulio ratu. Plūduriavimas prasideda nuo nuobodulio, kuris daugeliui muziejų lankytojų asocijuojasi su edukacine veikla muziejuje. Muziejų edukatoriai suvokia šią problemą, todėl siekia vengti nuobodulio ir savo veikla stengiasi aktyvinti muziejų lankytojus. Tačiau jeigu jų aktyvinimo tikslas formalus, tai jis duoda tik laikinus edukacinius rezultatus,

ir pastangos aktyvinti lankytoją „veda“ prie perdozavimo, o tai verčia grįžti į pradinę nuobodulio būseną. Taip sukasi nuobodulio ratas. Muziejaus lankytojas tuomet tarsi plūduriuoja muziejinės edukacijos paviršiuje: jam tai nuobodu muziejuje, tai įdomu, tai vėl nuobodu. Kai lankytoji nuobodu, tai edukacinis muziejaus poveikis yra minimalus, kai lankytoji įdomu – edukacinis poveikis sustiprėja. Plūduriavimas tik iš dalies ir laikinai sprendžia nuobodulio problemą. Tai reiškia, kad nuobodulio rato įsukimas gali daryti įtaką muziejaus lankytojų slinkčiai nuo muziejaus, tai yra jis gali skatinti muziejaus lankytojus ateityje vengti muziejaus.

Pasinėrimas. Ši antroji pagrindinė subkategorija formavosi kaip giluminės muziejinės edukacijos charakteristika, parodanti, kaip spręsti nuobodulio rato muziejinėje edukacijoje sukeltą problemą. Pasinėrimą, kaip vieną iš dviejų pagrindinių muziejinės edukacijos subkategorijų, apibūdina trys kategorijos: užkabinimas, į(si)traukimas ir abejonės žadinimas.

3 pav. Pasinėrimas

Užkabinimas iškilo kaip pasinėrimo kategorija, kuri tiesiogiai skirta lankytoji, siekiant jo pirminio giluminio domėjimosi muziejinė edukacija. Kitaip tariant, užkabinimą galima traktuoti kaip svarbų ir neatsiejamą pasinėrimo proceso elementą, kaip pirmąjį sraigtelį, įgalinantį pradėti nerti gilyn.

Į(si)traukimas atsiskleidė kaip antroji pasinėrimo kategorija, apibūdinanti lankytojo galimybę į(si)traukti į giluminę muziejinę edukaciją. Į(si)traukimu siekiama „nepaleisti užkabinto lankytojo“ ir tikimasi vis labiau jį įtraukti arba suteikti galimybę jam pačiam įsitraukti į giluminės muziejinės edukacijos pažinimo procesą. Kitaip tariant, į(si)traukimas leidžia tęsti daugiakryptį nėrimą gilyn.

Abejonės žadinimas, trečioji pasinėrimo kategorija, apibūdina giluminę muziejinę edukaciją. Abejones žadinanti muziejinė edukacija skatina muziejaus lankytoją kritiškai mąstyti, suteikia galimybę abejoti, kelti klausimus, pačiam ieškoti atsakymų, keisti ir keistis, daryti įtaką ir formuoti eksponatą, ekspoziciją, muziejų ir patį save.

Ir užkabinimas, ir į(si)traukimas, ir abejonės žadinimas apibūdina pasinėrimą kaip procesą, vedantį nesibaigiančių pasinėrimo galimybių link, kai kiekvienas muziejinės edukacijos dalyvis (tiek muziejaus lankytojas, tiek muziejaus darbuotojas), atėjęs su savo supratimu ir žinojimu ar nežinojimu, turi galimybę integruotis ir ugdytis naują, nesibaigiantį supratimą ar požiūrį į muziejų ir muziejinę edukaciją. Būtent tokia muziejinė edukacija labiausiai padeda spręsti muziejinio nuobodulio problemą, nes paliečia pačias muziejaus lankytojo kaip ugdytinio gelmes ir daro stiprų postūmį lankytojo asmenybei tobulėti. Toks pasinėrimo procesas, kuris apibūdinamas kaip užkabinantis, įtraukiantis, abejones žadinantis, sudaro prielaidas lankytojų slinkčiai muziejaus link, tai yra jis gali skatinti muziejaus lankytojus ateityje dažniau grįžti į muziejų.

Nardinančio interaktyvumo teorijoje atskleidžiamas muziejinės edukacijos daugiasluoksniškumas, neretai pasireiškiantis tuos sluoksnius siejančiame fone. Nardinantis interaktyvumas, kaip esminė kategorija, atsiskleidžia integralaus gilėjimo kontekste, o tai reiškia, kad šiuolaikinė muziejinė edukacija turi galimybę tiek plūduriuoti, tiek pasinerti. Vadinasi, Nardinančio interaktyvumo teorija muziejinės edukacijos kūrimo proceso dalyvius kviečia nepamiršti, kad tik gilėjimas, kaip prasmingo muziejaus kūrimo galimybė, padeda nutolti nuo plūduriavimo ir leidžia pasinerti.

Taigi nardinančio interaktyvumo teorija yra svarbi tuo, kad ja ne tik demonstruojama galima konstruktyvizmo principų taikymo įvairovė, bet ir atskleidžiama šiandieninė pereinamojo laikotarpio situacija taikant ugdymo teorijas. Plūduriavimas, kaip viena pagrindinių subkategorijų, daugiau atstovauja sisteminiam ir bihevioristiniam muziejui, o pasinėrimo, kaip kitos pagrindinės subkategorijos, formavimosi užuomazgų pastebima atradimų muziejuje, tačiau vystosi (siekia vystytis) konstruktyvistinio muziejaus kontekste.

Rekomendacijos. Nardinančio interaktyvumo teorijoje atskleidžiami plūduriavimo ir pasinėrimo procesai, kuriais kviečiama atkreipti dėmesį į paviršinę ir giluminę muziejinės edukacijos raišką, siunčiant giluminės muziejinės edukacijos rekomendaciją ir muziejininkams, ir muziejinių ekspozicijų kūrėjams, ir muziejų lankytojams, ir formaliojo bei neformaliojo ugdymo specialistams.

Taip pat pravartu akcentuoti, kad šiuolaikinės muziejinės edukacijos kūrimo procese dalyvauja įvairių sričių specialistai ir neretai kyla „nesusikalbėjimo“ problema ne dėl tik skirtingų dalyvių profesinio pasirengimo kompetencijų ar asmeninių savybių, bet ir dėl skirtingos muziejinės edukacijos sampratos arba jos nebuvimo. Tai rodo, kad svarbu plėsti supratimą apie tai, jog visi dalyviai, kurie vienaip ar kitaip daro įtaką galimam muziejinės edukacijos rezultatui, vedančiam plūduriavimo arba pasinėrimo keliu, yra svarbūs kuriant muziejinę edukaciją. Verta prisiminti, kad jie visi konstruoja ne tik muziejinės edukacijos aplinką, bet ir galimą muziejinės edukacijos procesą.

Rekomendacijos muziejininkams. Nardinančio interaktyvumo teorija kviečia muziejininkus naudoti giluminę muziejinę edukaciją, per kurią lankytojai turėtų galimybę mokytis pasinerdami (t. y. dalyvauti užkabinimo, į(si)-traukimo ir abejonės žadinimo procesuose) ir neapsiriboti paviršiniu interaktyvumu, nepajėgiančiu nuplėšti nuo muziejaus nuobodulio etiketės. Taip pat nardinančio interaktyvumo teorijoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad muziejaus lankytojai turėtų būti dažniau vertinami kaip lygiaverčiai muziejinės edukacijos proceso dalyviai, kuriems muziejų darbuotojai suteiktų galimybę drauge keisti muziejinės edukacijos raišką šiuolaikiniame muziejuje. Kitaip tariant, nardinančio interaktyvumo teorija muziejininkus kviečia atviram ir nesibaigiančiam dialogui su muziejaus lankytojais.

Rekomendacijos muziejinių ekspozicijų kūrėjams. Tyrime buvo atskleista, kad vis dar pasitaiko atvejų, kai brangiai kainuojančioms šiuolaikinėms muziejinėms ekspozicijoms nepavyksta sėkmingai pritaikyti muziejinės edukacijos ir ištrūkti iš nuobodulio rato, kad šiuolaikinis muziejus iš plūduriuojančios, kitaip tariant, statiškos „negyvos“ erdvės siekia virsti pasineriančia „gyva“ ir besikeičiančia erdve. Tai leidžia suprasti, kad kiekvienas jame esantis eksponatas, stendas, kompiuteris neturėtų atsirasti tik dėl to, kad yra modernus ar efektingas. Kiekvienas jų turėtų „prabilti“ tam, kad pakviestų lankytoją pasinerti. Juk kiekvienas ekspozicijoje esantis eksponatas, baldas ar bet kuri kita detalė turėtų būti skirta lankytojui, nes šiuolaikinė muziejinė edukacija yra ne pamoka, kuri įprasta mokykloje, todėl net ir kuriant paprasčiausią edukacinę klasę muziejinėje erdvėje reiktų ją ne tik „perkelti“ iš mokyklinės aplinkos, bet ir integruoti į edukatyvią muziejinę erdvę. Taigi svarbu akcentuoti tai, kad ekspozicijų projektuotojai ir kūrėjai negali likti nuošalyje kuriant gilėjančią ir integralią, pasinėrimą skatinančią muziejinę aplinką. Nardinančio interaktyvumo teorijoje muziejinių ekspozicijų kūrėjai kviečiami daugiau gilintis

į šiuolaikines ugdymo teorijas, kad galėtų būti lygiateisiais šiuolaikinės muziejinės edukacijos propaguotojais ir veiksmingų muziejinės edukacijos sprendimų kūrėjais.

Rekomendacijos muziejų lankytojams. Nardinančio interaktyvumo teorijoje atskleidžiama, kad šiuolaikinis muziejaus lankytojas turėtų būti ne tik aktyvus, bet ir kritiškas muziejinės edukacijos dalyvis. Taigi šis tyrimas yra ne tik mėginimas atkreipti dėmesį ir potencialių muziejaus lankytojų, kurie nesilanko muziejuose, bet ir kvietimas, raginantis užsukti į muziejus, kurie neretai gali nustebinti ar išblaškyti ilgus metus savyje nešiotą nuobodulio jausmą ir suteikti galimybę pasinerti.

Rekomendacijos formaliojo ir neformaliojo ugdymo specialistams. Nardinančio interaktyvumo teorijoje atskleidžiama, kad, kuriant nardinančią muziejinę edukaciją, labai svarbūs yra bendravimo ir bendradarbiavimo procesai, kurie tyrime pristatyti pagrindinio socialinio proceso, įvardyto gilėjimu, kontekste. Tyrimas nustatė, kad didžiuma muziejaus lankytojų yra ikimokyklinio, pradinio ir bendrojo lavinimo mokinių grupės, todėl svarbu, kad ugdymo specialistai pasitrauktų iš skirtingų barikadų pusių ir liautųsi, B. Garcia žodžiais (2012) tariant, muziejus traktuoti kaip vietas, kuriose mokymas yra „mažesnis“: ne toks validus, ne toks svarbus visuomenės sveikatai ir ne toks pajėgus duoti teigiamą impulsą mūsų visuomenei kaip formaliosios mokymo institucijos. Tiksliausia būtų bendromis jėgomis kurti sėkmingą edukacinį, pasinėrimą sąlygojantį ugdymo procesą. B. Garcia pastebėjimu (2012), reikėtų neužmiršti, kad formali bei neformali mokyklų ir muziejų edukacinė aplinka turėtų tarnauti sveikos bendruomenės mokymui kaip *yin* ir *yang*: kaip lygiavertės pusės, esančios vienodai svarbios ugdant visavertį asmenį, kuris mokytųsi visą gyvenimą.

Rekomendacijos tyrėjams. Klasikinės grindžiamosios teorijos tyrimas, kaip netradicinis tyrimas, kviečia į muziejinės edukacijos tyrimus žvelgti plačiau, išbandant kuo įvairesnius tyrimo metodus ir strategijas. Šiai tyrimo autorės minčiai antrina E. Hooper-Greenhill (2011, p. 377), kelianti klausimą: jeigu prasmės kūrimas yra varijuojantis ir nestabilus, tai kaip jis gali būti tiriamas? E. Hooper-Greenhill (2011) pastebi, kad norint suvokti prasmę, patiriamą muziejaus lankytojų, nepakanka tik stebėti žmones ir uždavinėti jiems demografinius klausimus; jeigu šiek tiek informacijos ir gaunama tokiais tyrimais, tai daug gilesnio požiūrio reikia norint ištirti interpretacines strategijas ir repertuarą, tai skatina atkreipti dėmesį į interpretacines filosofijas bei kokybinius tyrimo metodus. Taip pat svarbu prisiminti per tarptautinę konferenciją „Museum utopias“ (vykusią 2012 m. Leicester universitete, UK) nuskambėjusią mintį, kad kuo įvairesni bandymai tyrinėti muziejų veiklą yra itin laukiami.

Tad belieka viltis, kad šis mėginimas pažvelgti į muziejinę edukaciją per „klasikinės GT akinius“ bus ne tik teoriškai naudingas kitiems muziejų ir muziejinės edukacijos tyrinėtojams, bet ir praktiškai pritaikomas kasdieniame muziejininkų ir edukatorių darbe.

LITERATŪRA

- Garcia, B. (2012). What We Do Best. Making the Case for the Museum Learning in its Own Right. *Journal of Museum Education*. Vol. 37. No. 2, p. 47–55.
- Glaser, B. (2001). *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization contrasted with Description*, Sociology Press, Mill Valey, 232 p.
- Glaser, B. (2003). *The Grounded Theory Perspective II: Descriptions Remodeling of Grounded Theory Methodology*, Sociology Press, Mill Valey, 217 p.
- Hooper-Greenhill, E. (2011). Studying Visitors. In: Macdonald, S. (ed.) *A Companion to Museum Studies*. Wiley-Blackwell, p. 362–376.

Geriausioji praktika.

Kaip pagerinti muziejų edukaciją tarptautiniu mastu?

VAIDA RAKAITYTĖ

Nacionalinė ICOM CECA korespondentė Lietuvoje

„Geriausiosios praktikos“ (Best Practice) 2014 m. nugalėtojai iš Vokietijos: S. Bresky ir B. Wagner (kairėje) ir Aleksandrijos universiteto Menų fakulteto dėstytoja Dr. F. Gaber (dešinėje). **Vaidos Rakaitytės nuotr.**

CECA Best Practice sesija Aleksandrijos bibliotekos delegatų salėje 45-tos ICOM CECA ir 13-tos ICOM UMAC konferencijos metu Egipte, 2014. **Vaidos Rakaitytės nuotr.**

Tarptautinės muziejų tarybos Edukacijos ir kultūrinės veiklos komitetas (ICOM CECA) vienija 120 institucinių ir 1119 individualių narių iš 85 pasaulio šalių. Tai vienas seniausių ir antras pagal dydį ICOM komitetas.

Šiandien ICOM CECA komiteto veikla yra viena stipriausių ir aktyviausių tarp kitų Tarptautinės muziejų tarybos ICOM komitetų veiklų, o nusipelnusių ir pažengusių muziejų edukacijos specialistų iniciatyva yra sukurtos motyvacinės veiklos programos komiteto viduje, leidžiami periodiniai leidiniai.

Į ICOM CECA įstojęs narys turi galimybę: įsitraukti į tarptautinį muziejų edukacijos tyrinėtojų (Researchers network) tinklą; dalintis mintimis ir įžvalgomis kasmet skirtinga tema leidžiamame muziejų edukacijos žurnale teorijos ir praktikos klausimais bendrinio pavadinimu „ICOM Education“; skaityti pranešimus (arba dalyvauti) metinėse konferencijose, po kurių yra publikuojami pranešimai; dalyvauti geriausių projektų (Best Practice) konkurse.

Šiame straipsnyje aptarsime vieną populiariausių „Geriausiosios praktikos“ (Best Practice) programą, sužinosime, kaip ji gimė ir kokie yra tolesni jos gyvavimo žingsniai.

„Geriausiosios praktikos“ (Best Practice) programos įkūrėjos yra prof. Marie-Clarte O'Neil (Prancūzija) ir prof. Colette Dufresne-Tasse (Kanada), kurios dviese sukūrė edukacijos projektų vertinimo sistemą bei kriterijus. Pirmiausia ši programa buvo aptarta 2011 metais Europos mastu per Europos nacionalinių korespondentų susitikimą *Rieti* miestelyje, Italijoje, kuriame dalyvavo 11 šalių atstovai, vėliau tais pačiais metais pristatyta tarptautiniu mastu metinėje CECA konferencijoje Zagrebe, Kroatijoje. Šis programos pristatymas buvo svarbi paraiška komitetui tobulėti ir iškelti uždavinį, kaip išlikti aktyviems ateityje.

Konkursui „Geriausiosioji praktika“ (Best Practice) edukacinius projektus gali teikti ICOM CECA nariai. Jie turi užpildyti anketą ir pagal reikalavimus aprašyti projektą.

Išplėstinėje anketoje nurodyta parašyti projekto santrauką (200–300 žodžių), pagrįsti aprašomąjį projektą pagal CECA dokumento reikalavimus (iki 750 žodžių ir galimi 75 vertinimo taškai), paaiškinti, kaip projektas siejasi su ICOM strateginiu planu ir kaip atitinka CECA tikslus bei uždavinius (iki 200 žodžių ir galimi 10 vertinimo taškų). Originalumui ir išskirtinumui pagrįsti, naujiems, inovatyviems elementams įvardyti siejant su projekto turiniu, tiksline grupe ir priemonėms aprašyti yra skiriama iki 300 žodžių (galimi 15 vertinimo taškų). Maksimalus vertinimo balas yra 100. Jei už projektą surenkamas reikiamas balų skaičius, vėliau komisija susipažįsta su autoriaus straipsniu.

Straipsnį rašyti reikia pagal „Geriausiosios praktikos“ (Best Practice) reikalavimus. Jo apimtis – nuo 3000 iki 4000 žodžių. Straipsnį rašant reikia atsižvelgti į tris pagrindines programos autorių prof. Marie-Clarte O'Neil ir prof. Colette Dufresne-Tasse sudarytas struktūros dalis: *konceptija ir planavimas; projekto vykdymas; projekto įvertinimas, rezultatų aptarimas*.

Kiekvieną šių dalių verta panagrinėti plačiau:

Konceptija ir planavimas grindžiamas 11 kategorijų, jomis siekiama apibūdinti projekto ištakas, jo aktualumą, mokslinę svarbą, nurodyti partnerystę, tikslinę auditoriją, numatyti tikslus ir uždavinius, finansinius išteklius, turinį, interpretacijos technikas (pvz., workshopai, įsitraukimas muziejuje ar už jo ribų), komunikavimo prasmes, tarpininkavimą, koordinavimą, nustatyti žingsnius, kuriais bus įvertintas galutinis projekto rezultatas (pvz., kokias apklausas galime panaudoti?).

Projekto vykdymas skirstomas į tris dalis: projekto vystymą, įgyvendinimą ir tolesnį projekto pritaikomumą.

Tyrimai, įvertinimas, rezultatas. Šioje dalyje siekiama pasidalinti vertinimui reikšminga metodologija, pavyzdžiui, kokie būdai buvo naudoti apklausai (kokybinės, kiekybinės anketos, filmavimo seansų analizė, *hand-on* ir kt.) ir kaip konkretaus metodo taikymas padėjo atlikti projekto kokybės tyrimą bei gauti grįžtamąjį ryšį.

Kas vertina projektus? Vertinimo komisiją sudaro du nuolatiniai nariai: CECA prezidentė prof. E.Nardi (Romos Tre Universitetas, Edukologijos fakultetas), CECA tarybos narė dr. C. Angelini (Romos Tre Universitetas, Muziejų didaktikos centras); kintantys nariai: vienas 2014 metų nugalėtojų (meksikietis R. Rubiales) bei dar du tarybos nariai. 2013–aisiais vertino pačios programos įkūrėjos – prof. Marie-Clarte O'Neil ir prof. Colette Dufresne-Tasse. Prie „Geriausiosios praktikos“ (Best Practice) programos veikia 13 narių mokslinis komitetas iš įvairių pasaulio kontinentų: Nigerijos, Kanados, Brazilijos, Italijos, Prancūzijos ir kt.

2014 metais Aleksandrijos bibliotekoje, Egipte, per vykusią Tarptautinės muziejų tarybos ICOM CECA (Edukacijos ir kultūrinės veiklos) ir ICOM UMAC (Universitetų muziejų bei kolekcijų) komitetų jungtinę konferenciją tema „Siekti neįmanomo. Tyrimai, muziejai ir viešumas“ geriausius projektus pristatė šių metų nugalėtojai:

Stefan Bresky (Vokietija). „Muziejų edukacija ankstyvosios vaikystės periodu“;

Annemies Broekgaarden (Olandija). „Tu ir Aukso amžius“;

Martin Brouguignat (Prancūzija). „Studija 13/16“;

Paula Selli (Brazilija). „Proyecto Bebes en el Museo“;

Ernesta Todisco (Italija). „Vasaros vaikų stovykla Nacionalinėje modernaus meno galerijoje Romoje, kassavaitiniai maršrutai muziejui pažinti“.

Per oficialią ceremoniją nugalėtojai buvo pasveikinti, apdovanoti knygomis „Geriausioji praktika 3. Priemonė, siekiant pagerinti muziejų edukaciją tarptautiniu mastu“, kuriose išspausdinti jų ir kolegų projektų aprašai. Laisvąją kultūrinę programą papildė vakaras su egiptiečių ir graikų-romėnų šokiais.

„Geriausioji praktika“ (Best Practice) yra CECA narių motyvaciją kelianti programa, nes kasmet penki nugalėtojai gauna piniginių apdovanojimą dalyvauti metinėje komiteto konferencijoje ir pasidalinti įgyvendinto projekto patirtimi. Pinigai skiriami iš CECA komiteto lėšų.

Per ICOM CECA Generalinę asamblėją Aleksandrijoje 2014 metais CECA prezidentė prof. E. Nardi pabrėžė, kad komiteto narių skaičius yra nuolat augantis. Reikia tikėtis, kad ir Lietuvoje daugės narių šiame komitete, nes pagal 2013 metų ICOM CECA ataskaitą mūsų šalis turi tris narius.

Tarptautinė muziejų taryba ICOM ypatingą dėmesį skiria jauniems muziejų specialistams (iki 35 m.), kurie kiekvienais metais gali pretenduoti į stipendijas ir sėkmės atveju dalyvauti metinėse komiteto konferencijose. Lietuvai skirtos dvi vietos kasmet.

NUORODOS:

ICOM Education No. 22, 2011: Ceca Membership Survey / Ed. E. Nardi. Edizioni Nuova Cultura - Roma. P. 57-58, 59-60.

ICOM Education No. 23, 2012: Museum Education and New Media / Ed. S. Chrysoulaki, A. Bounia & D. Andriopoulou. Ministry of Education & Religious Affairs, Culture & Sportas. P. 100-126, 130.

13-tos ICOM UMAC ir 45-tos metinės ICOM CECA konferencija. Konferencijos knyga, Aleksandrijos biblioteka (Aleksandrija) 9–14 spalio, 2014. P. 7, 21.

ICOM CECA prezidentės Prof. Emma Nardi metinė ataskaita 2014 metų ICOM CECA & UMAC metinėje konferencijoje Aleksandrijos bibliotekoje, Egipte, CECA Generalinės asamblėjos metu. / Įrašas.

El.knygos 2012, 2013 ir 2014 m.: „Geriausioji praktika. Priemonė, siekiant pagerinti muziejų edukaciją tarptautiniu mastu“ / „Best Practice“ projects in education and cultural action [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-01-12]. Prieiga per internetą <http://network.icom.museum/ceca/publications/best-practice/>

Edukacinės programos ikimokyklinio amžiaus vaikams muziejuose: kokių jų reikia?

VILMA PETRIKIENĖ,

Maironio lietuvių literatūros muziejaus muziejininkė

DAIVA ŠARKANAUSKAITĖ,

Maironio lietuvių literatūros muziejaus Vaikų literatūros skyriaus vedėja

Pirmoji mintis, kuri šauna į galvą kaip atsakymas į šį klausimą, yra tokia: **vaikui reikia tokių edukacinių programų, kurias įgyvendinant jie galėtų daug juoktis, daug kalbėti ir pasakoti apie save.** Šilčiausias ryšys užsimezga su kiekvienu mažyliu, kai asmeniškai jo ko nors paklausi ir kantriai išklausai, ką atsako, kartais ir nerišliai. Aišku, tada dažniausiai ir visi kiti pradeda kalbėti apie save, dalytis savo patirtimi, ir numatyta edukacinė programa „sustoja“. Tik neaišku, kas visgi labiau ugdo vaiką, gal išties svarbiau ne informacija, o šiltas bendravimas kaip lygus su lygiu.

Į tai reikia atsižvelgti kuriant edukacinę programą – **tarp pateikiamos informacijos blokų palikti didelius tarpus „nuklydimams“ – pašnekesiams „apie gyvenimą“, pajuokavimams ir, aišku, padūkimui.**

Vaikų literatūros muziejuje kiekvienoje kertėje gyvena pasaka – ant lentynų, sienų, kėdžių, stendų ar širmų įsitaisę personažai. Prie kiekvieno priėjęs gali pasikalbėti. Jei pristatome Agę melagę, kurią įkūnijanti lėlė ne tik pasišiaušusi, sėdi lovoje, bet dar ir graužia tikrą riestainėlį, būtinai vaikų klausiamo, ar tai gerai, ar jūs tai darote? Vaikai rėkia: „Ne, nes lova lieka pilna trupinių“. Kai pasidomime, o iš kur jie žino, jei niekada nevalgo lovoje, prisipažįsta, kad vieną sykį tai mėgino. O vaikui užgirdus, kad ir pati edukatorė mėgsta pavalgyti lovoje, ypač

sekmadienio rytais, vaikai (beveik choru) šaukia, kad ir jie elgiasi taip pat. Užsimezga šiltas ryšys ir pasitikėjimas – visi mes panašūs. Kai pasiūlai dabar pat susivelti plaukus ir pamėginti įsijausti į Agės būseną, vaikai mielai tai atlieka. O muziejus skamba nuo skardaus laimingų vaikų juoko. Labai smagu jį girdėti.

Vaikai labai nori būti (pasirodyti) drąsūs. Prieš atverdamos pasakų maketo varčias į pasaką, rimtu balsu klausinėjame mažylių, ar jie nebijos pasakoje gyvenančių blogųjų jėgų, velniavos. Siūlome slėptis mokytojoms „po sijonais“. Vaikai choru rėkia, kad jie nieko nebijo, kai kurie berniukai net žingteli priekinė krūtines atstatę. Dar labai svarbu pauzės – verdamos „slaptas“ duris ar varčias sulėtiname veiksmą, kad pasigirstų jų girgždėjimas, kad išsiplėstų mažylių akys, kad išsprūstų nuostabos šūksnis. **Labai svarbu vaiką nustebinti.**

Pasiteisina teatro elementų naudojimas, scenos kalbos pratimai, įsikūnijimo į personažą bandymai. Čia pat skaitai, čia pat įsijautęs vaidini. Jei velnias pasakoje dejuoja, tai galima „padejuoti“, o kokių garsų pasigirsta po to, kai pati edukatorė „užbliuina“ velnio balsu. **Vaikams tik parodyk pavyzdį.** Tas pats su judesiu – jie gi nenustygs ta vietoje, jiems itin norisi krutėti, o jei dar leidi muziejuje rėpti keturiom, šliaužti ir pats pradedi, vaikai iškart su džiaugsmu prisijungia ir dar spalvingiau atkartoja.

Mažyliai nori dainuoti, šokti, tad reikia tai įtraukti į edukacinę programą, pagaliau bent pabandyti judėti kaip skirtingi gyvūnai – šokliuoti, straksėti, šliaužti ir kalbėti gyvūno kalba, bent įterpti neįprastus garsus. Sekant pasakas dažnai kuriame „foną“ – vieni vaidina (dažniausiai tik keli), o kiti būna „žiūrovai“ – kaip „garsinių efektų“ kūrėjai – imituoja vėją, lietų, paukščių čiulbėjimą, ūkimą, mykimą.

Tačiau **vaikų negalima „pervarginti“** – jie išsenka nuo informacijos, kad ir kokia reikalinga ji būtų. **Svarbu kaitalioti viską – metodus, intonaciją, mimikas, erdves.** Ir turėti kur juos susodinti. Anot vaikų, mūsų muziejus „labai geras“, nes yra kur atsisėsti. Patogiuose sėdmaišiuose, kuriuos mes vadiname „literatūrmaišiais“, nes išrašinėti mįslėmis, įsitaiso po du, beveik pusiau gulom. Tada kurį laiką ramiai gali klausytis mūsų „kalbų“, vaidintojų ar kompaktinių plokštelių. Į kitą ekspozicijos salę kyla nenorom, bet kai pasakai, kad reikės užlipti senais girgždančiais laiptais, daugelis pašoka ir seka, net prasiveržia priekinė. **Vaikai mėgsta paslaptį**, tad reikia ją „turėti“ arba sukurti.

Vaikai nori liestis, glaustis, duoti rankytę ir bendrauti familiariai. **Edukatore turi būti „mamiška“**, sava. Tada grupėje atsiranda itin šiltas ryšys, vaikai, ypač ikimokyklinukai, pasijunta tarsi namie, jiems įprastoje aplinkoje. Kartais tenka net „nešiotė“ padirbėti, kai kažkuris mažylis išsigąsta personažo kaukės, pavyzdžiui, raganos ant šluotos.

Ugdytiniai geriau supranta ir „pagauna mintį“, kai parodomas darbelio, užduoties pavyzdys, nes žodžiai daug lėčiau išjudina vaizduotę. Tų pavyzdžių visada reikia turėti po ranka.

Na, ir galiausiai – reikia **turėti „eksponatų“, kuriuos GALIMA LIESTI RANKA**, ypač neįprastų, nesutinkamų kasdienėje buityje, nematytų ar bent jau minkštų, gauruotų, tarškančių, leidžiančių kitokius neįprastus garsus ir gimdančių vaiko fantaziją. Ypač vaikus traukia paspausti rašomosios mašinėlės klavišus, todėl eksponuojame tokią, kurią galima išbandyti. Išsirikiuoja net eilė prie jos.

Taigi reikia **sukurti tokias edukacines programas, į kurias patekti nusidriektų eilė** kaip į Madam Tuso muziejų Londone.

Vaikų literatūros muziejaus patirtis

Vaikų literatūros muziejuje, MLLM padalinyje, dirbančių muziejininkų atsakymas šia tema yra labai konkretus – su vaikais reikia žaisti. Kaip plėtoti žaidimą, kokius metodus naudoti, kaip bendrauti su pačiais mažiausiais muziejaus lankytojais – šis žinojimas atėjo palengva, kasmet vis daugiau ikimokyklinio amžiaus vaikų sutinkant muziejuje.

Dabar esame parengusios tris specialiai darželinukams skirtas edukacines programas. Vaikų literatūros muziejaus specifika labai dėkinga, nes atnaujintoje ekspozicijoje rašytojus pristatome per jų sukurtus pasakų personažus, eksponuojame nemažai iliustracijų. Muziejuje iliustracijos sukabintos ir įtaisytos vaiko akių aukštyje, tad užlipęs ant pakyls mažylis galėtų sukinėti širmos langelius su rašytojo nuotrauka ir iliustracijos kopija, puikiai viską pasiekdamas. Svarbus čia ir lietimasis momentas – vaikas gali pirštu parodyti jam patikusį veikėją. Projektuojamos mobilius daugiafunkčius standus atnaujinamai ekspozicijai specialiai užsakėme varčias jų apačioje, kad mažieji galėtų landžioti ar pro langelį iškišę lėlę žaisti teatrą.

Seniausią parengtą edukacinę programą vadinasi *Kodėlčiaus akademija*. 2005 metais Vokiečių kultūros institutas muziejuje pristatė gražiausių vaikiškų knygų parodą, buvo skaitoma paskaita. Nemažai pasakų knygų gavome dovanų, tarp jų ir paveikslėlių knygų patiems mažiausiems. Nustebino tų knygelių temų psychologizmas, nes pas mus tokių vaiko jausmus analizuojančių knygelių tuomet dar nebuvo. Kas nutinka, kai mama užrinka ant vaiko, ką berniukai mano apie mergaites, kada žaidžiančios mergaitės atkreips dėmesį į norintį prie jų prisijungti berniuką – apie tai kalbamės su vaikais vartydamos paveikslėlių knygas. Šios temos skatina vaikus pasakoti apie tarpusavio santykius, o dalintis savo mintimis ir būti išklausytam mažajam ne mažiau svarbu nei vyresniam. Tiesa, atsiveria vaikai daug paprasčiau ir lengviau, nei, tarkim, paaugliai. Šnekėtis su darželinukais Kodėlčiaus akademijoje padeda Vytauto Petkevičiaus knyga „Kodėlčius“, parašyta specialiai darželinukams 8–tame dešimtmetyje, bet smagiai skaitoma ir šiandien. Taip pat skaitome populiariąją Linos Žutautės „Kakę Makę“. Stengiamės turėti geriausiomis išrinktų knygų mažiesiems, jas rekomenduojame auklėtojoms ir vaikų tėvams.

„Žaidžiame teatrą“ – taip esame pavadinusios pasakų, sekamų su vaidybos elementais, ciklą. Vaikai nelabai nori būti klausytojais, labiausiai – veikėjais. Žaisti teatrą su dar neskaitančiais vaikais paskatino Rasos Dikčienės ir Dalios Klimavičiūtės knyga su dviejų muzikinių pasakaičių disku. Pagal pateiktus pavyzdžius pasigaminome popierinių lėlių – pasakų veikėjų: Muzikantą, Velnią, Perkūną, Laumę, Bobutę, Avels, Akmenį, Kibirkštį, Vėžį, Lepšį. Klausydami pasakos vaikai dainuoja, ploja, rodo judesius, mokosi vaidinti su lėle, supranta, kaip tokią lėlę pasidaryti. Taip pat iš pirmosios pasakėlės mokosi atpažinti muzikos instrumentų garsus ir, žinoma, žaidimas baigiamas aptariant abiejų pasakų moralą.

Puiki priemonė vaikų edukacijai – šešėlių teatras. Su iškarpytomis popierinėmis figūromis vaidiname Jono Avyžiaus pasaką „Avinėlis Riestaragėlis“, Mato Grigonio „Pupą“, populiarias lietuvių liaudies pasakas. Vieni vaikai būna vaidintojai, kiti žiūrovai, pasakos sekėjais. Pasibaigus spektakliui neatsiginame norinčiųjų vaidinti, tad būna smagu paklausti, kaip pasaka gimsta čia ir dabar.

„Šviesos“ leidykla yra išleidusi lietuvių liaudies pasakų komplektą su kartoniniais dvipusiais veikėjais. Žinoma, tokį rinkinį turėdami namie ar darželio grupėje vaikai nenustebs, bet juk žaidimo niekada nebūna per daug, juolab kad su turimais personažais visada galima kurti savo originalų pasakos variantą.

Patiems mažiausiems sekame Petro Cvirkos „Lapę karalienę“ su lėlėmis ant pirštukų ir Ramutės Skučaitės „Mezginių pasaką“ su lėlėmis ant pagaliukų. Abi pasakos pritaikytos vaidinti pradinių klasių mokiniams, bet jų mielai klausosi ir mažieji.

Sekdamos vaikų literatūros naujienas atrandame puikių knygų, tinkamų mažųjų edukacijai. Tokia yra Vlado Braziūno eilėraščių knyga „Kuosos Kro gyvenimas ir atvirkščiai“, iliustruota dailininkės Sigutės Chlebinskaitės. Su vaikais skaitome eilėraščius, gvildiname žodžių reikšmes (šie eilėraščiai labai tinka atkreipti vaiko dėmesį į kalbos grožį, žodžio spalvą) ir dėliojame paukščius iš kiaušinio tangramos. Knyga iliustruota paukščių figūromis, sudėliotomis iš devynių geometrinių figūrų, o jos gale pateikta kiaušinio tangrama ir dailininkės paaiškinimas apie dėlionių žaidimą, sukurtą senovės Kinijoje. Tereikia išsikirti figūras ir turime puikų pažintinį žaidimą, lavinantį erdvinį mąstymą.

Populiariausią mūsų muziejaus edukacinę programą „Šmurkšt atgal į pasaką“, per kurią persirengiama pasakų veikėjų kostiumais, taip pat nutarėme pritaikyti darželinukams. Tiesa, iš pradžių abejojome, nes buvo atveju, kai vaikai išsigąsdavo kaukėtų galvų ir imdavo verkti. Tačiau vis dažniau rengdamos gimtadienius su persirengimo programa, kurioje paprastai dalyvauja ir mažieji, pajutome pastarųjų didelį entuziazmą vilktis jiems per didelius kostiumus, maukšlintis smunkančias galvas. Tad planuojame pasisiūdyti šį amžiaus tarpsnį atitinkančių pasakų veikėjų kostiumų ir žaisti pasaką su darželinukais. Kol to nepadarėme, parengėme edukacinę programą „Seka pasaką žaislai“. Vaikai mėgsta savo žaislą nešti į darželį ar į kitą viešą vietą. O kodėl jų mylimiausi žaislai negalėtų tapti žinomų pasakų veikėjais? Taigi kviečiame į muziejų ateiti su savo žaislu. O kad būtų užtikrinčiau, paprašėme dar ir kolegų sunešti *išaugtų* žaislų. Daugiausia atkeliavo meškinų, tad pasirinkome Vytės Nemunėlio „Meškiuką Rudnosiuką“. Išsidalinę įvairaus dydžio ir plauko meškiukus skaitome garsiąją meškinų šeimos istoriją, o kai Rudnosiukas iškeliauja į mokyklą – pavaidinti jo „bendraklasius“ gauna kiekvienas klausytojas.

Muziejaus darbo metus planuojame atsižvelgdamos į rašytojų jubiliejines sukaktis. Jubiliejus skatina aktualizuoti rašytojo kūrybą rengiant specialią edukacinę programą. Šiomet minėjome Danutės Lipčiūtės–Augienės šimtmetį, Elenos Spurgaitės devyniasdešimtmetį. Abi autorės kūrė ikimokyklinio amžiaus vaikams. Per šioms rašytojoms skirtus renginius skaitėme ir iliustravome D. Augienės „Mano abėcėlę“, „Pupos pasaką“, E. Spurgaitės pasakos „Kiaunės dvaro nebėra“ vaidinome su iškarpytais personažais. Vaikai apžiūrėjo senovines rašytojų šeimos nuotraukas muziejininkų parengtose parodėlėse.

Muziejaus erdvėse eksponuojame ir darželinukų parodas. Jos būna pačios įvairiausios, nes ikimokyklinio ugdymo pedagogės dirba ištis labai išradingai. Esame surengusios siūtų, megztų, veltų pasakų personažų, rankraštinių laikraščių ir pirmųjų knygų, tarmiškai užrašytų pasakų, iliustracijų, pieštų rašytojų portretų, lankstytų kompozicijų iš popieriaus, koliažų, nuotraukų ir kitokias parodas. Lankydamiesi muziejuje vaikai, jų šeimos nariai, auklėtojos įvertina mažųjų kūrybingumą, pasisemia naujų idėjų.

Pernai atnaujintoje ekspozicijoje apsigyveno Vytauto Tamulaičio pasakų veikėjai – Svirplys muzikantas, Skruzdelė Greitutė, Katinėlis. Juos sukūrė profesionalios lėlininkės. Tad vaikai, susipažindami su V. Tamulaičio pasakomis, gali bendrauti su rankas, kojas, galvą judinančia – atgyjančia – lėle.

Labai svarbu, kad muziejų lankytų tėtis, mama, vaikas, auklėtojų atvesta darželinukų grupė. Pratinamas nuo mažumės čia patirti įdomybių, vaikas, paauglys, jaunuolis eis į muziejų mokytis, patirti, sužinoti, bendrauti. Svarbiausia mūsų darbe, kad bet kurio amžiaus lankytojas, pravėręs muziejaus duris, pasijustų laukiamas ir su juo būtų profesionaliai bei nuoširdžiai bendraujama.

PROGRAMOS, PROJEKTAI

Kad muziejus šviestų. Jūrų muziejaus patirtis žengiant į bendrojo lavinimo programą

NIKA PUTEIKIENĖ,
Lietuvos jūrų muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus vedėja

Žinių monopolio nebėra

Lietuvos Jūrų muziejus 2012–aisiais – Muziejų metais – nusprendė mesti iššūkį įprastai muziejų edukacijai ir, iškėlęs bures, drąsiai leidosi į kelionę po dar netiksliai jūrlapiuose sužymėtą bendrųjų mokyklinių programų okeaną. Jeigu iki šiol mes, kaip ir kiti muziejai, sėkmingai dirbome pagal tradicinę edukaciją – organizavome užsiėmimus, parengtus remiantis tik mūsų ekspozicijų medžiaga, tai dabar ryžomės sukurti tris specialias programas, pritaikytas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bendrosioms programoms. Taigi, mėginame apžvelgti mūsų išteklius ir, naudodami ne tik ekspoziciją, fondus, bet ir skirtingas darbuotojų kompetencijas, patenkinti besikeičiančios mokyklos poreikius.

Šiandien mokyklos, siekiančios būti gerai įvertintos, stengiasi ieškoti naujų mokymo formų ir būdų, išeiti iš tradicinės klasės, integruoti pamokoje kitus mokymo dalykus, ugdyti moksleivių kūrybiškumą, iniciatyvumą, mokyti kaupti patirtį ir ją perteikti. Tokioje pamokoje iš pasyvaus žinių vartotojo vaikas tampa aktyviu. Vietoje kontakto su vienu mokytoju atsiranda kontaktas su penkiais muziejininkais.

Samiuelis Papertas – pasaulyje žinomas kompiuterinės intelektikos specialistas – sakė: „Vaikai. Jie privers mus atsisakyti per šimtmečius nusistovėjusių švietimo formų ir tradicijų. Jie vis labiau bodės dabartine mokykla ir iš esmės ugdysis (o gal jau taip ir yra) ne mokykloje. Mokykla monopolio nebeturi, žinių monopolio nebėra, informacijos šaltinių yra daug“.

Taigi, muziejus yra vienas patikimų informacijos šaltinių. Jis kaip šaltinis yra veržlus, gaivus, kryptingas ir švarus.

Pagal Didžiojoje Britanijoje labai sėkmingai veikiančią programą „Campaign for Learning through Museums and Galleries and Inspiring Learning for All“ (<http://www.campaign-for-learning.org.uk>) mokymasis yra veiksmingiausias, kai vyksta įsitikinimų ir tapatybės lygmeniu, leidžia kažką suvokti ir susieti su mūsų asmenine gyvenimo patirtimi.

Toks mokymasis – tai procesas, kai pasitelkiama patirtis; tai, ką žmonės daro, norėdami suprasti pasaulį. Jis gali apimti igūdžių, žinių, supratimo, sąmoningumo, vertybių, idėjų ir jausmų plėtrą arba gebėjimo reflektuoti didinimą. Efektyvus mokymasis atneša pokyčių, augimą ir troškimą dar daugiau mokytis.

Jūrų muziejus parengė biologijos modulio programas

Lietuvos jūrų muziejus kompleksiškai pristato jūrų gamtą ir istoriją. Šis kompleksiskumas atsispindi ir drauge su mokyklomis parengtose programose.

Bendradarbiaudamas su dviem mokyklomis, nebijančiomis mąstyti ir dirbti kitaip, muziejus parengė tris biologijos programas: vieną neformaliojo ugdymo 34 valandų programą „Įmink vandens pasaulio paslaptis Lietuvos jūrų muziejuje“ 7–8 klasėms ir dvi biologijos modulio programas: „Įmink vandens pasaulio paslaptis drauge su Lietuvos jūrų muziejumi“ 7–8 klasėms ir „Atrask Baltijos jūrą“ (modulio programos apima 17 valandų) 10–11 klasėms. Šios programos – tai bendro Jūrų muziejaus, Klaipėdos Vydūno vidurinės ir Vilniaus Balsių pagrindinės mokyklos darbo rezultatas, nes vieni muziejininkai šioms programoms parengti neturi reikiamų pedagoginių kompetencijų. Abi bendradarbiavimui pasirinktos mokyklos yra netipinės: Klaipėdos Vydūno vidurinėje mokykloje mokiniai renkasi sustiprintą muzikos arba dailės mokymąsi. Taip įgyvendinamas visos dienos estetinės krypties modelis, čia harmoningai jungiamas bendrasis ir kryptingas meninis ugdymas. Balsių pagrindinė mokykla taip pat atvira naujovėms ir entuziastingai priėmė siūlymą mokyti vaikus muziejuje.

Akcentuojamas holistinis ugdymas

Parengtas programos tvirtina ir mokykloje, ir muziejuje sudaryta edukacinė specialistų darbo grupė. Jeigu mokykloje programą rengia vienas mokytojas, tai jam talkina dar ir visas būrys specialistų. Programas rengė muziejininkė edukologė Renata Būdvytienė, biologas Remigijus Dailidė, vyr. ichtiologas Saulius Karalius ir Klaipėdos Vydūno vidurinės mokyklos biologijos mokytoja metodininkė Vilija Šatkauskienė. Programose akcentuojamas holistinis ugdymas.

Pasak alternatyvios edukacijos puoselėtojo dr. Rono Millerio, „holistinis ugdymas yra vaiką gerbiantis ugdymas, nes paiso pasireiškiančių besivystančio vaiko kūrybingumo impulsų, o kartu ir ne mažiau (jeigu ne labiau) kultūrinių įrodymų, kad įprastinis mokyklinis lavinimas siekia užslopinti augančią asmenybę“.

Muziejuje moksleivis, pažindamas jūrų pasaulį, kūrybiškai naudoja jau turimas žinias, suvokia aplinką emocingai pasitelkdamas visus pojūčius; atsiranda ryšys su kitais mokomaisiais dalykais – muzika, daile, istorija, etnologija, mitologija, kalbomis, chemija, fizika, geografija ir t.t. Ne mažiau svarbus gebėjimas įgytas žinias taikyti kasdienėje veikloje; galimybė tiesiogiai susipažinti su retomis profesijomis, ugdyti atsakomybę aplinkai; stiprinti socialinius igūdžius; formuoti altruistinį požiūrį į gyvenimą įsitraukiant į savanorystės programą.

Šių biologijos programų įgyvendinimas rodo, kad muziejus yra ne tik laisvalaikio leidimo vieta, bet ir švietimo centras, turintis unikalių eksponatų, sudarantis puikias sąlygas mokinių praktinei, mokslinei, kūrybinei veiklai.

Moksleiviai turi unikalią galimybę netradicinėje aplinkoje nagrinėti ir suvokti gyvūnų įvairovę, jų pasiskirstymą, prisitaikymą prie gyvenamosios aplinkos, elgsenos ypatybes; išsiaiškina gyvūnų nykimo priežastis, mokosi, kaip apsaugoti gyvūnus nuo išnykimo pavojaus, tyrinėja jūrų fauną, piešia, diskutuoja, rašo publicistinius straipsnius.

Ši programa skiriasi yra nuo tradicinių edukacijų muziejuje, nes tai yra tęstinis, kryptingas pažinimas ir mokymas.

Kūrybingos pamokos muziejuose – kiekvieno mokinio svajonė

Mano akimis žiūrint, tokios pamokos yra kiekvieno moksleivio svajonė. Pažintis su vandenų pasauliu ir jo paslaptimis prasideda, kai moksleiviai išplaukia į Kuršių marias. Išvykoje jie stebi pakrančių situaciją, aptaria Klaipėdos uosto veiklą, diskutuoja apie kiekvieno žmogaus įtaką Baltijos jūros faunai ir florai ir, be abejo, drauge svarsto, ieško būdų, kaip apsaugoti aplinką. Per tokią kelionę ugdomas ir komandos jausmas, ir veikiamos visos jauslės – čia netgi tenka lavinti vestibuliarinį aparatą, stengiantis išlaikyti pusiausvyrą.

Be to, tokioje kelionėje drauge su gamtos pažinimu pristatomas ir kultūros paveldas, nes šie dalykai susipynę. Kalbėdami apie Baltijos pilkuosius ruonius prisimename, kad senieji pajūrio gyventojai juos meiliai šaukdavo jūrų mergelėmis, jūrų veršiukais – tai nusako ir ekologinį santykį su šiais Baltijos šeiminingais. Dabar žvejai skundžiasi, kad ruoniai sudrasko jų tinklus. Mūsų senoliai niekadėjų nebūtų vadinę jūrų mergelėmis, jeigu nebūtų taikiai sutarę ir meiliai sugyvenę su šiais gyvūnais, nesigviešdami visų jūroje plaukiojančių žuvelių.

Užsiėmime „Mirtinas medūzos žvilgsnis biologo akimis“ per graikų mitą atskleidžiama medūzos biologinė prigimtis. Iš edukacinės medžiagos, muziejinių pasakojimų vaikai sužino apie medūzų ypatumus ir jų veisimo paslaptis, išsiaiškina, ką reiškia posakis „medūzos žvilgsnis“ ir kada jis vartojamas, atsižvelgdami į medūzos fizines savybes kuria analogiškos išvaizdos medūzas kūrybinėse dirbtuvėse „Medūzų laboratorija“ (piešimas ant klijų). Be to, tenka išbandyti net oratoriaus meną – papasakoti mitą. Taigi šiame užsiėmime integruojama istorija, lietuvių kalba, geografija ir dailė.

Užsiėmime „Koraliniai rifai – povandeninės džiunglės“ moksleiviai išbando koralinio rifo akvariumo vandens filtravimo įrangą, mokosi chemiškai testuoti koralinio rifo akvariumo vandenį, dirbti tokio akvariumo priežiūros darbus. Čia integruojama chemija, fizika, technologijos.

Užsiėmime „Moliuskai kasdieniame gyvenime. Kaip atsiranda perlas“ vaikai mokosi įvertinti ir atskirti ypatingas moliuskų savybes (kokie moliuskai yra pavojingi žmogui, kurie jų geba naudotis savo atmintimi; greitai judėti po vandeniu, išsiaiškina, kas yra pirmasis rašalo šaltinis), taip pat mokosi moliuskus pritaikyti kasdienėje buityje ir atlieka praktinę užduotį „Kaip atsiranda perlai?“. Per šį užsiėmimą ne tik pasakojama, demonstruojama, stebima, diskutuojama, lankstomi origamiai, bet ir skanaujamas ... šokoladinis fondiu. Vaikai, sukdami ant iešmelio užmautus sausainiukus ar džiovintus vaisius, gali įsivaizduoti, kaip moliuskas perlamutro sluoksniais apaugina į jo mantiją patekusį aštrų svetimkūnį, paversdamas jį perlu. Šis užsiėmimas tikrai veikia vaikų emocijas, nes dažnam tai būna pirma pažintis su rafinuotu saldumynų pagaminimo būdu. O dar karšto šokolado kvapas!

Užsiėmime „Taksonomija“ supažindinama su kriauklėmis lietuviškais vardais. Tokios jų muziejaus ekspozicijoje yra penkios: Adamkaus marginelė *Marginella adamkusi*, Landsbergio afrikinukė *Afer lansbergisi*, Každailio verpstė *Chryseofusus kazdailisi*, Henriko marginelė *Marginella henrikasi* ir Danilos mureksas *Haustellum danilai*.

Į šį užsiėmimą tenka integruoti ne tik lietuvių ir užsienio kalbas, geografiją, istoriją, bet ir ... politologiją.

Keletas užsiėmimų skirta net žurnalistikai: vaikai ima interviu, rengia fotoreportažus ir skelbia savo medžiagas muziejaus tinklaraštyje.

Net keturios programos valandos skiriamos savanorystei Jūrų muziejuje. Tomis valandomis su moksleiviais dirba muziejinių edukologės, dailininkė, garso režisierius, biologai, o moksleiviai kaip savanoriai, be abejo, talkina per renginius. Programos baigiamos kūrybinėmis dirbtuvėmis ir konferencija. Moksleiviai patys perteikia įgytas žinias savo bendraamžiams.

Mokymuisi muziejuose pasitelkiamos ir naujosios technologijos

Straipsnyje pristatyta tik keletas edukacinių užsiėmimų temų. Įgyvendinti šias programas su Klaipėdos miesto mokyklomis nėra sudėtinga, nes moksleiviams tereikia keltu persikelti į Nerijos fortą, kuriame ir atsiveria paslaptinis vandenų pasaulis. Sudėtingiau tokias programas įgyvendinti su kitų miestų mokyklomis. Balsių pagrindinės mokyklos moksleiviai neturi fizinių galimybių visą modulį įsisavinti muziejuje, todėl kai kurie užsiėmimai rengiami mokykloje pagal muziejaus specialistų parengtą medžiagą ir taikomos nuotolinio mokymo formos – bendraujama *skype* programa, naudojama filmuota medžiaga iš ekspozicijų.

Jau anksčiau cituotas Ronas Milleris teigia, kad pagarba vaikams ir demokratija eina kartu, o kultūra, kuri yra autoritarinė vaikų atžvilgiu, galiausiai taps (jeigu dar netapo) autoritarine visų atžvilgiu, išskyrus elitinius savo narius. Tikiu, kad Jūrų muziejus, kurdamas ir naujas neformaliojo bei formaliojo švietimo paslaugas, siūlydamas kūrybišką mokymąsi pažinti marinistinę kultūrą, kartu prisideda ir prie kitokios Lietuvos ateities kūrimo.

Kauno miesto muziejaus edukacinė veikla

SKAIDRA GRABAUSKIENĖ,

Kauno miesto muziejaus Edukacinių programų ir renginių organizavimo skyriaus vedėja

Trumpa apžvalga

Seniausias Kaune miesto muziejus (įkurtas 1898 metais) atsikūrė 2005–aisiais, o lankytojams duris atvėrė 2008 metų vasario 15 dieną. Dar 2006 metais prie jo buvo prijungtas Rezistencijos ir tremties muziejus, o 2011 metais – Kauno pilis. Kauno miesto muziejus plėtėsi ir toliau – 2013 metų rudenį Kauno miesto savivaldybė nusprendė prijungti ir kitus jai priklausančius muziejus: Povilo Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų, M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejus ir Juozo Gruodžio memorialinį muziejų. Taigi dabar Kauno miesto muziejus yra vienas didžiausių ne tik Kaune, bet ir Lietuvoje, aprėpiantis įvairias temas bei sritis. O tai įpareigoja muziejaus kolektyvą daug ir išradimai dirbti siekiant pateisinti į jį dedamas viltis ir patenkinti bendruomenės lūkesčius.

Kauno miesto muziejaus vadovybė puikiai suprato, kad nepaisant to, kokia būtų patraukli, įdomi ir išradinga ekspozicija, vien ji pati savaime nepritrauks didžiulių lankytojų srautų, todėl muziejuje atsirado ekskursijų vadovo pareigybė, ir jau 2008 metų spalį lankytojams buvo pasiūlytos penkios edukacinės programos ir viena ekskursija. Vėliau edukacinių programų skaičius augo ir dabar vien pagrindiniame Kauno miesto muziejaus padalinyje siūloma 13 edukacinių renginių. Bendras visų muziejaus skyrių programų skaičius – 43.

Kurti vis naujas programas skatina lankytojų domėjimasis ir aktyvumas. Nuo pirmųjų metų edukacinių programų dalyvių skaičius gerokai išaugo (2010 m. lankėsi 4524; 2012 m. – 6266, 2013 m. – 7595 dalyviai). Kaip ir visuose muziejuose, taip ir pas mus daugiausia edukacinėse programose dalyvauja moksleiviai, tad ir renginių pasiūla jiems yra didžiausia.

Pirmosios edukacinės programos buvo orientuotos vien tik į moksleivius, tačiau nuo 2012 metų Kauno miesto muziejus ima plėsti savo edukacinę veiklą ir pradeda kurti programas, skirtas šeimoms (*Kauno legendos*) ir suaugusiesiems (*Smetoniški kursai ponioms ir panelėms*). Keitėsi ir muziejaus ekspozicijos: jos tapo interaktyvios, jose atsirado vaikų veiklos kampeliai. Ekspozicijų, edukacinių programų taikymas šeimoms neliko nepastebėtas – 2014 metais Kauno miesto muziejus ir jo skyrius Kauno pilis buvo pripažinta Palankia šeimai vieta.

Siekiant kryptingai plėtoti edukacinę veiklą, 2013 metų rugsėjį Kauno miesto muziejuje buvo įkurtas Edukacinių programų ir renginių organizavimo skyrius. Jame dirba šeši edukatoriai ir su jais glaudžiai bendradarbiaujantys du muziejininkai. Tad muziejuje atsirado galimybė plėsti edukacinių užsiėmimų tinklą, siūlyti įvairių temų, kryptų ir pobūdžių edukacines programas, ekskursijas, paskaitas, kūrybines dirbtuves visoms amžiaus grupėms, edukacines pamokas mokykloje ar kitoje įstaigoje. Be to, edukatorių kolektyvas aktyviai dalyvauja edukacinėse mugėse, vykstančiose per šventes tiek visoje Lietuvoje, tiek Kaune.

Edukacinių programų kūrimas

Sukurti edukacinę programą, kad ji būtų įdomi, o svarbiausia aktuali, nėra lengva. Todėl Kauno miesto muziejaus edukatoriai pirmiausia analizuoja ne tik tai, kas galėtų dominti lankytoją, bet ir siekia, kad sukurtas produktas atitiktų ir muziejaus specifiką, jo pobūdį. Edukacinės programos temą diktuoja muziejaus ekspozicija ar paroda. Jei ekskursijose po muziejaus erdves reikia tiesiog pasakoti, aiškinti lankytojams, ką byloja vienas ar kitas eksponatas, tai įdiegus interaktyvių elementų muziejaus erdvėse, jos tampa aktyvios ir žaismingos. Edukacinė programa turi apimti tik nedidelę muziejaus teikiamos informacijos dalį, bet pateikti ją reikia nuodugniai, išsamiai, o svarbiausia – kūrybingai ir dažnai net nuotaikingai.

Edukacinės programos kūrimas yra ilgas procesas. Pirmiausia edukatorius turi nuspręsti, ką ir kokio amžiaus lankytoji jis norėtų papasakoti. Tada idėja aptariama skyriuje ir, jeigu ji pasirodo tinkama, edukatorius pradeda kurti edukacinę programą: renka medžiagą bibliotekoje ir archyve, konsultuojasi su muziejininkais, kūrusiais ekspoziciją ar parodą, tariausi su dizaineriais ir dailininkais dėl kūrybinių edukacijų įgyvendinimo galimybių, su ūkio skyriaus darbuotojais dėl reikiamų priemonių gamybos.

Edukacinę programą sudaro dvi dalys – teorinė, ne ilgesnė nei 20 minučių, ir praktinė. Parengiamas edukacinės programos metodinis aprašas, kuriame nurodomi programos tikslai, eiga. Parengta nauja edukacinė programa pristatoma Edukacinių programų, ekskursijų ir paskaitų perklausų komisijai, į kurią įeina muziejaus darbuotojai, istorijos, menotyros, muzikos specialistai. Kai komisija nusprendžia, kad programa tinkama, ji įteikiama muziejaus direktorei, kuriai programą patvirtinus, naujas produktas turi teisę egzistuoti ir būti viešinamas. Taigi, edukacinės programos kūrimas turi pereiti kelis etapus nuo idėjos iki jos įgyvendinimo, o įvairaus profilio muziejų darbuotojų kritika bei patarimai padeda sukurti gerą edukacinį užsiėmimą.

Siekiamo, kad edukacinį darbą dirbtų savo srities profesionalai, todėl edukatoriai atrenkami itin kruopščiai. Jie privalo turėti aukštąjį išsimokslinimą istorijos, etnologijos, muzikos ar turizmo srities, taip pat pedagoginio ar gido darbo patirtį. Be to, edukatoriai siunčiami tobulintis į įvairius kursus, seminarus, mokymus, dalyvauja konferencijose. Įgyta patirtimi dalijasi su kitais skyriaus darbuotojais.

Edukacinės programos mokiniams

Kauno miesto muziejus stengiasi glaudžiai bendradarbiauti su mokytojais ir du kartus per metus (rugsėjį ir sausį) juos pakviečia į edukacinių programų pristatymą bei seminarą, kuriame mokytojus ne tik supažindina su muziejaus pasiūla, bet ir išklauso mokytojų pastabų bei pageidavimų. Šių seminarų nauda akivaizdi, nes po jų visuomet atsiranda naujų mokyklų, kurios tampa nuolatinėmis edukacinių programų dalyvėmis.

Edukacinės programos moksleiviams kuriamos atsižvelgus į Bendrąsias mokymo programas ir siekiama papildyti mokykloje einamą kursą, padėti mokytojui vieną ar kitą temą pateikti mokiniams neįprastu būdu. Geriausiai tai atspindi programa *Kaunas laiko ženkluose*, kuri pasakoja Kauno istoriją nuo senųjų laikų iki sovietmečio. Bet integravus ją kartu su programa *Kauno Tauro nuotykių*, mokiniams pateikiama tik dalis medžiagos, atitinkanti jų istorijos kursą (5–8 kl. – viduramžiai; 9, 11 kl. – carinis laikotarpis; 10, 12 kl. – tarpukario Kaunas). Kauno miesto muziejaus edukacinių programų tinklą galima suskirstyti pagal tematiką, praktines užduotis ir amžiaus grupes.

Pagal temą programos skirstomos į istorines, muzikines, etnologines, o pagal praktinių užduočių pobūdį – į kūrybines, kūrybines vaidybines ir žaidybines. Kuriant programą, stengiamasi ją taikyti vieno amžiaus dalyviams,

tačiau yra ir universalių programų, kuriose kas kartą pritaikius tekstą ir užduoties sudėtingumo lygį, galima siūlyti ir įvairaus amžiaus dalyviams.

Vienos seniausių muziejaus edukacinių programų – *Miesto herbas* ir *Nulipdyk Kauno pilį* – nepraranda populiarumo. Jos skirtos pradinėms ir 5–8 klasių moksleiviams, kuriems kūryba, o ypač galimybė pasijusti viduramžių amatininkais ir savo rankomis nulipdyti iš molio medali su Kauno miesto herbu Tauru ar Kauno pilimi, yra įdomi ir patraukli atrakcija. Kasmet sulaukiame tų pačių mokytojų su kitomis klasėmis. Todėl kūrybines edukacijas iš molio išplėtėme ir sukūrėme dvi naujas, skirtas vyresnių klasių mokiniams. Kauno miesto muziejaus ilgainiui paroda „Šviesos link“, atspindinti miesto pramonės istoriją, pasiūlė temą apie neatsiejamą pramonės objektą – kaminą. Taip gimė edukacinė programa *Mano miesto kaminas*. Jos dalyviai, išklausę pasakojimo, pasitelkę kelias technikas, ne tik lipdo, bet ir dekoruoja savo sukurtus kaminus. Čia atsiskleidžia dalyvių išradingumas, ir jų dirbiniai įgauna ne tik meninę, bet ir praktinę paskirtį, pavyzdžiui, kaminai tampa gėlių vazelėmis. Kauno pilies trečiojo aukšto ekspozicija, skirta keramikos lobiams, iniciavo edukacinę programą *Senasis Kaunas: iš koklių istorijos*. Jos dalyviai, pasitelkę tikrų Kauno senamiestyje rastų koklių fragmentus, gamina padėkliukus puodeliui ir gauna „amatininkų pažymėjimus“.

Kūrybinę iniciatyvą stengiamės skatinti ir kitais būdais, nes ne visi mėgsta lipdyti, piešti ir rašyti. Muziejuje sėkmingai veikia trys kūrybinės vaidybinės programos, kurių dalyviai tampa aktoriais – *Jūratė ir Kastytis*, *Mes mažieji piemenukai*, *Kauno pilies teismas*. Dalyvių išradingumas ir drąsa daro įtaką užsiėmimo eigai ir nuotaikai. Jai sukurti pasitelkiama įvairi atributika, rekvizitai, drabužiai.

Moksleiviai ir jų mokytojai ypač mėgsta edukacines programas, kurių praktinę dalį sudaro žaidimai. Kaip žinome, edukologijos ir psichologijos mokslai teigia, kad tinkamiausias mokymo metodas – žaidimai. Ir ši taisyklė galioja ne tik patiems mažiausiems. Pastebėta: jei dalyviai žino, jog išgirstą informaciją turės panaudoti žaisdami, teorinės dalies klausosi atidžiau, juk laimėti nori visi. Todėl Kauno miesto muziejuje yra net kelios tokios programos.

Jau minėti *Kauno Tauro nuotykiai* pirmiausia buvo sukurti kaip universali edukacinė programa, lengvai pritaikoma prie nuolatos besikeičiančių muziejaus parodų. Kiekvienai trumpalaikiai parodai sukurti naują programą yra sudėtinga, be to, tokia programa veiks tik keletą mėnesių. O šis žaidimas, kaskart pakeitus klausimus, tinka visiems atvejams. Dalyviai, išklausę informacijos, žaidžia netradicinį stalo žaidimą – didžiulį, padedamą ant grindų, su atitinkamo dydžio figūrėlėmis ir kauliuku. Laimi ta komanda, kuriai ne tik gerai krenta kauliukas, bet ir kuri teisingai atsako į klausimus. Kadangi programa sulaukė didelės sėkmės, ją pritaikėme prie virtualios parodos paskaitos *Kaunas laiko ženkluose*. Jos dalyviai mokosi Kauno istorijos. Džiugu, kad mokiniai taip įsijaučia, jog nebenori baigti žaidimo ir išeiti iš muziejaus.

Žaisti kviečia ir edukacinės programos, sukurtos populiarių žaidimų principu. *Kauno šviesos istorija* į pagalbą pasitelkia populiarių žaidimą „Pasakyk kitaip“, o *Edukacinės viktorinos Kauno pilyje* dalyviai pasijunta esą tarsi televizijos studijoje – klausimai pateikiami dideliame TV ekrane, o jų atsakymus lydi ovacijos, aplodismentai ar nusivylimo šūksniai. Kai yra geras oras, muziejus siūlo aktyvias edukacines programas lauke. *Senieji Lietuvos žaidimai* suteikia galimybę žaisti senovinius žaidimus, o *Surask!* įtraukia į lobio paieškas.

Smagu žaisti ir muzikinėse edukacinėse programose. *Nepažįstamasis Mikas Petrauskas* kviečia pažaisiti dėlionę, kuri susideda tik žinant teisingus atsakymus. O viena linksmiausių mūsų muziejaus programų – *Svečiuose pas muzikos instrumentus*. Tiek maži, tiek vyresni dalyviai džiaugiasi galėdami palaikyti, pagroti, ar net išardyti ir surinkti tikrus muzikos instrumentus.

Kauno miesto muziejus į savo veiklą stengiasi pritraukti ir įvairių dalykų mokytojus. Iš aprašytų programų matyti, kad pas mus lankosi pradinėms klasių, istorijos, muzikos, dailės, technologijų mokytojai. Dar viena populiari grupė – tai anglų kalbos pedagogai, nes kelias programas edukatoriai gali vesti ir anglų kalba. Tai labai paranku mokytojams, kurie turi integruotas kelių dalykų pamokas. Ekskursijos po muziejų, *Miesto herbas*, *Kaunas laiko ženkluose* vyksta ir anglų kalba. Nauja edukacinė programa *Carinio Kauno paslaptys* aktuali rusų kalbos mokytojams, nes praktinėje užsiėmimo dalyje mokiniai rašo plunksna, dėlioja žodžių lotą, ieško paveiksliukų ir jų pavadinimų atitikmenų ir visa tai... naudojantis graždankos abėcėle.

2014 metais Kauno miesto muziejus ėmė taikyti naujovę, kai edukatorius atvyksta tiesiai į mokyklą. Šis siūlymas mokytojams patinka, nes išvaduoja nuo daugybės rūpesčių – nereikia vežti vaikų iš mokyklos, keisti

tvarkaraščių, rūpintis transportu. Šią paslaugą labiausiai išpopuliarino muziejaus Rezistencijos ir tremties skyrius, mat šio pastato būklė nėra labai gera ir dažnai mokyklos nenori čia vežti moksleivių. O kai į mokyklą atvyksta muziejaus darbuotojas ir pasakoja mokiniams sudėtingą rezistencijos ir tremties istoriją, visi būna patenkinti. Specialiai parengtos edukacinės priemonės – magnetinės kortelės, žemėlapiai, užduočių knygelės: *Senųjų kapinių paslaptys*, *Partizanų uniforma ir ginkluotė*, *Išplėšę laisvę brangiausia*, *Tėvynė jūs vardą minės* skirtos sudominti mokinius.

Edukacinės programos suaugusiesiems ir šeimoms

Kauno miesto muziejus kuria edukacinių programų ir kitoms tikslinėms grupėms. Viena jų – suaugusieji, sąmoningai pasirenkantys leisti laisvalaikį muziejuje. Taip gimsta nauja tradicija – suaugusieji pradeda savo šventes nuo kultūrinės programos. Smagu, kai prieš eidami į kavines, jie savo švenčių svečius pirmiausia atveda į muziejų. Tai rodo ir pokyčius visuomenėje, ir muziejuje, nes jis tampa patrauklus žmonėms. Suaugusiesiems kartą per mėnesį organizuojame renginius, vadinamus *Užsiėmimus miestiečiams*. Lankytojai kviečiami dalyvauti edukacinėse programose, ekskursijose, paskaitose. Muziejuje taip pat veikia Trečiojo amžiaus universiteto Istorijos fakultetas.

Pastebėjome, kad kitaip nei moksleiviai, suaugusieji į muziejų ateina įgyti naujų žinių, todėl jų užsiėmimams reikia rengtis itin atidžiai. Kadangi šie lankytojai jau turi savo žinių bagažą ir tvirtas vertybes, tai dažnai net paprasta ekskursija virsta rimta diskusija.

Paprastai suaugusiesiems siūlomos programos tinka ir vyresnių klasių mokiniams. Muzikinės edukacinės programos *Opera: scena ir užkulisiai* bei *Visos jos tokios* skatina ne tik pažinti meną, bet ir analizuoti vertybes, gyvenimiškas situacijas.

Suaugusieji mėgsta ir kūrybinius užsiėmimus, todėl jiems siūlome *Arbatėlę pas tetą Stasę*, kur jie gali atsiskleisti netradicinėje kūryboje, pavyzdžiui, lankstyti figūrėles iš saldinių popieriukų. Ši lankytojų grupė nori parodyti, kad išmano daugelį dalykų, todėl jiems patinka ir tokie užsiėmimai, kuriuose jie gali demonstruoti savo gebėjimus. Be to, suaugusieji ypač žavisi edukacine programa *Carinio Kauno paslaptys*, nes jie moka rusų kalbą ir jiems smagu, kad gali lengvai atlikti užduotis, kurios jų vaikams ir anūkams tampa rimtu iššūkiu.

Kauno miesto muziejus turbūt vienintelis Lietuvoje siūlo edukacinę programą tik suaugusiesiems. Amžiaus cenzas taikomas ne todėl, kad šiame užsiėmime yra kas nors nepadoraus, o todėl, kad savo turiniu jis skirtas jau subrendusioms merginoms ir moterims, besiruošiančioms kurti šeimas ar jau jas turinčioms. Edukacinė programa *Smetoniški kursai ponioms ir panelėms* pirmiausia buvo sumanyta kaip kultūrinė mergvakarių programos dalis, tačiau tapo populiari ir kaip gimtadienių bei įvairių moterų kolektyvų švenčių dalis. Ši edukacinė programa suteikia nepaprastai daug žinių apie tarpukario Lietuvos gyvenimą, ir dalyvės nė nepajunta, kaip po šio užsiėmimo išeina iš muziejaus gerai susipažinusios su XX a. pradžios kultūra, ekonomika, laisvalaikio kultūra, šeimos vertybėmis, tradicijomis ir moters padėtimi visuomenėje.

Programa buvo kuriama ilgai ir atsakingai. Vien medžiagos rinkimas užtruko apie keturis mėnesius, nes buvo peržiūrėtas kiekvienas tarpukaryje leistų žurnalų moterims numeris. Asmeninis programos autorės šeimos fotografijų archyvas sutrumpino vaizdinės medžiagos paiešką. Renginys iš pradžių gali pasirodyti gana rimtas, nes jis vyksta paskaitos forma, ir beveik valandą dalyvės klausosi teorinių žinių apie tai, kokia turi būti ideali moteris šeimoje, visuomenėje, kaip ji turi elgtis ir atrodyti. Tačiau vertybės, apie kurias pasakojama, smarkiai skiriasi nuo šiuolaikinių, be to, jos pateikiamos tarpukario laikų kalba ir iliustruotos gausia vaizdine medžiaga, todėl dažnai sukelia ir diskusijas, ir juoką. Programos dalyvės gauna pažymėjimus, kad išklausiusios kursus, gali būti „idealinės“ žmonos, taip pat gauna „Idealios žmonos atmintinę“, kurią privalo kasdien nešioti rankinėje. Dalyvėms suteikiama galimybė nusikelti beveik prieš šimtmetį ir pasipuošti to laikmečio skrybėlaitėmis, perlų karoliais, apsiaustu.

Ypatingą vietą Kauno miesto muziejuje užima šeimos. Prieš keletą metų buvo pradėta iniciatyva pritraukti į muziejų šeimas su vaikais, nes galime pasiūlyti tokią aplinką ir pramogą, kurioje dalyvautų visa šeima su įvairaus amžiaus jos nariais. Siekiame, kad muziejus vienytų šeimą, burtų ją bendrai veiklai. Tuo tikslu pirmiausia buvo sukurta edukacinė programa *Kauno legendos*, kurią įgyvendinant visi šeimos nariai įsitraukia į kūrybinį darbą: mažieji kuria legendas apie Kauno vietas, princeses ir karžygius, o tėvai jas aprašo, vaikai apipavidalina. Be to, visi dalyvauja konkurse ir metų pabaigoje nugalėtojai apdovanojami.

Šeimos renkasi ir kitas edukacines programas, kuriose reikia kurti ar žaisti. Todėl kiekvieną šeštadienį organizuojame *Šeimų savaitgalius* ir visus kviečiame vis į kitą muziejaus skyrių. Susirinkus kelioms šeimoms, rengiame šeimų varžybas. Siekdami paskatinti dalyvius sukūrėme „Šeimos pasą“, kuriame žymime šeimos apsilankymus muziejuje, o ją užpildžius šeima gauna prizą. Edukatorių darbą lengvina muziejininkai, kurių sukurtos ekspozicijos pritaikomos ir patiems mažiausiems. Įvairūs kūrybos kampeliai, specialūs vaikiški baldai, galimybė piešti ir atlikti užduotis ant sienų, taip pat matuotis senovinius kostiumus, fotografuotis prie operos personažų muliažų, landžioti pro Dainų šventės vartus, diriguoti dirigento tribūnoje ir pan. traukia šeimas praleisti laiką Kauno miesto muziejuje. Smagu, kad turime nuolatinių šeimų, kurios noriai dalyvauja vis kitame edukaciniame renginyje.

Dar vienas būdas pritraukti šeimas ir suaugusiuosius – tai įvairios kūrybinės dirbtuvės. Kelis kartus per metus rengiame kūrybinių užsiėmimų ciklus, orientuotus į parodas arba kalendorines šventes. Viena įdomiausių dirbtuvių, vėliau tapusi ir nuolatine edukacine programa, – *Mano miesto kaminas*. Norintys lipdyti keturis šeštadienius rinkosi į Kauno miesto muziejų ir kūrė savo įsivaizduojamus kaminus, o keramikai profesionalai išrinko gražiausius ir jų autorius apdovanojo.

Daug dėmesio susilaukia kūrybiniai užsiėmimai, skirti šventėms. Kalėdinių žvakių liejimas, šiaudinių žaisliukų gamyba, angelų karpymas, Užgavėnių kaukių gamyba, margučių marginimas vašku, Joninių vainikų pynimai įdomūs tiek vaikams, tiek suaugusiesiems. Be to, tokių dirbtuvių dalyviams edukatoriai papasakoja ir apie senuosius papročius, tad lankytojai ne tik išmoksta senųjų amatų, bet ir daug sužino apie senovės papročius.

Kaip įgyvendinami sumanymai

Edukacinių užsiėmimų pasiūla Kauno miesto muziejuje yra gana nemaža. Kiekvienas pagal savo poreikius ir pomėgius gali atrasti sau tinkamą veiklą. Deja, ne visas edukatorių idėjas ir sumanymus galima įgyvendinti dėl lėšų stokos. Juk visos priemonės, įranga kainuoja, o muziejai ne visada turi pakankamai išteklių. Rašome projektus ir jų dėka galime sukurti daug pinigų kainuojančius renginius, bet juk visų projektų nelaimėsi. Tad ieškome ir dažnai randame kitokių būdų, kad edukacinės idėjos išvystytų dienos šviesą.

Muziejuje dirba kūrybingas ir darbštus kolektyvas. Edukatoriams labai padeda dizainerė ir dailininkė, kurios sukuria daugybę priemonių (pvz., *Kauno Tauro nuotykių* žaidimą, ar švieslentę *Kauno šviesos istorijai*). O nagingi ūkio darbuotojai geba pagal dizainerių brėžinius pagaminti priemones iš medžio.

Be to, muziejus ieško pagalbininkų ir kitur. Glaudžiai bendradarbiaujama su Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto Keramikos katedra. Jos studentai visada noriai padeda rengti kūrybines dirbtuves ar šventes *Muziejų naktis*, *Kauno Hanza dienos* ir kt. Katedros vedėjas Remigijus Sederevičius konsultuoja edukatorius, kaip dirbti su moliu. Kauno kolegijos Justino Vienožinskio fakulteto Aprangos dizaino katedros studentės pasiuvo tarpukario laikų kepuraites, kuria XVI a. kostiumus *Kauno pilies teismo* edukacijai. Šiais metais užmegzti ryšiai ir su Kauno technologijos universiteto Elektros ir elektronikos fakulteto studentais, kurie savo eksperimentais pajavairino ir papildė parodos apie Kauno pramonę erdvę per Muziejų naktį. Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijos studentai taip pat aktyviai dalyvauja muziejaus renginiuose, edukaciniuose užsiėmimuose – šiemet per Muziejų naktį inscenizuotą ekskursiją jie nuostabiai suvaidino Miką, Kiprą ir Eleną Petrauskus, o per koncertą lankytojai galėjo išgirsti ir daugiau to meto atlikėjų.

Muziejus sulaukia ir savanorių pagalbos. Jei anksčiau savanoriai dažniausiai būdavo moksleiviai, tai šiais metais savanoriškai padirbėti muziejuje panoro ir universitetų studentai.

Rengiamiems konkursams reikia prizų, tad labai džiaugiamės, kad viešųjų ryšių darbuotojų dėka esame užmezgę bendradarbiavimo ryšius su Nacionaliniu Kauno dramos teatru, Kauno valstybine filharmonija, leidykla „Alma litera“. Šios įstaigos Kauno miesto muziejaus konkursų nugalėtojams ir aktyviems savanoriams dovanoja bilietų į teatrus, knygų.

Tikimės, kad ir toliau Kauno miesto muziejus sėkmingai plėtos edukacinę veiklą dar įvairesnėmis kryptimis, sieks sudominti ir šviesti visuomenę, nes kolektyvo nariai – sumanūs, aktyvūs ir kūrybingi edukatoriai.

„Velniškos šėlionės“ ir metodikos griežtumas

Velnių muziejaus edukacinėse programose

JUSTĖ VALIOKAITĖ,
Velnių muziejaus muziejininkė

Prieš dvejus metus pradėjome Velnių muziejuje edukacinių programų atnaujinimo procesą ir nesitikėjome, kad tai bus toks nuostabus, kupinas iššūkių darbas. Muziejams tampant atvira erdve viena esminių muziejinių veiklų ir toliau lieka edukacinių programų rengimas. Šio straipsnio tikslas – pristatyti muziejų kaip neformaliojo mokyimo įstaigą, kuriančią nebūdingus kitoms švietimo įstaigoms ugdymo bei lavinimo modelius ir juos taikančią savo veikloje.

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus įkurtas 1966 metais. 1983–iaisiais prie memorialinio pastato buvo prijungtas architekto Algirdo Mažeikos pastatas, skirtas velnių kolekcijai. Be unikalios istorijos ir įprasto muziejinio darbo, jau dešimtmetį muziejus užsiima aktyvia edukacine veikla, kuria siekiama atvirai bendradarbiauti su šeimomis, Lietuvos ir Kauno miesto mokyklomis, ikimokyklinio ugdymo įstaigomis. Vaiko raidos teorija teigia, kad geriausiai vaikai mokosi bendraudami. Santykiai su bendraamžiais turi įtakos pasaulio pažinimui, socialiniams santykiams, bendrai psichologinei aplinkai.

Su kiekvienu muziejaus lankytoju siekiame užmegzti ilgalaikius santykius. Pozityvus socialinis bendravimas su lankytoju – muziejaus siekiamybė kuriant ugdymo(si) aplinką. Kai lankytojai muziejuje jaučiasi laisvai ir patogiai, jie savo laiką gali skirti savišvietai. Pastebime, kad vis dažniau muziejuje apsilanko tų pačių klasių mokiniai.

Penketą metų vykdomas edukacinis užsiėmimas „Mažojo Pinčiuko pasakaitės“. Tai mūsų mažųjų lankytojų laikas muziejuje. Dalyvių amžius nuo 3 iki 6 metų. Per edukacinį renginį vaikai įtraukiami į interaktyvią veiklą, kurios tikslas lavinti vaizduotę, pastabumą, saviraišką, o svarbiausia – kūrybiškumą. Kūrybiškumas yra viena brangiausių dovanų, kuria apdovanotas žmogus. Sparčiai kintančiame pasaulyje vis aktualesnė tampa kūrybingos asmenybės problema ir jos ugdymas nuo mažų dienų. Stebime netradicinių mokyklų: Valdorfo, M. Montessori, Š. Suzuki ir kt. ugdymo(si) metodus.

Šiuolaikinė ugdymo samprata ir Lietuvos švietimo sistema pabrėžia kūrybingo žmogaus ugdymo svarbą. Žmogus kaip asmenybė pradeda formuotis vaikystėje. Todėl ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybingumo ugdymas tampa vis aktualesnis, vis dažniau kalbama apie vaikų kūrybinę saviraišką, teigiamai veikiančią bendrą asmenybės vystymąsi. Mažiausieji muziejaus lankytojai šioje edukacinėje programoje kviečiami į pasakų pasaulį, kurioje jie tampa jos dalimi – tikraisiais animatoriais. Pasakos – linksmiausias būdas mokytis. Jos perteikia vaikams kultūrinį paveldą lavindamos komunikacinę bei pažintinę kompetencijas. Pasakojamoji tautosaka labiausiai atitinka vaikui priimtina pasaulio supratimą ir padeda suvokti svarbius moralinius aspektus, perimti įvairius elgesio modelius. Sekdamas pasakos herojais vaikas atranda savo tapatybę – kas jis yra ir kuo norėtų būti. Vaikai išmoksta daryti išvadas. Teksto klausymas yra svarbus žmonių tarpusavio bendravimo įrankis, laisvalaikio leidimo būdas, gilus aplinkos informacijos šaltinis. Klausydamas vaikas mokosi pats kurti situacijas ir įvykius, todėl ugdomi jo loginis mąstymas.

Šiandien vaikams pasakos labai reikalingos. Jos palaiko ryšį su tėvais, atneša šilumą į mažųjų širdes. Pasakų sekimas yra viena svarbiausių bendravimo formų. Tai svarbi priemonė asmenybei ugdytis. Pasaka skatina smalsumą, ugdo kūrybiškumą, vaizduotę, kalbinius įgūdžius, leidžia suvokti emocijų pasaulį, bendravimo būdus. Pasakos įvairiausiai veikia vaiko raidą, nes jos ugdo, auklėja ir moko. Dirbdami su 5–6 metų vaikais pastebėjome, kad žaidimas jam labiausiai suprantama veikla. Žaisdamas vaikas žaibiškai įsimena perteikiamą informaciją, greitai ištraukia į žaidimą, nė vienas nelieta pasyvus ir nenuobodžiauja. Siekiame, kad kiekvienas apsilankymas muziejuje taptų kūrybos ir pažinimo procesu, užsimegztų ryšys tarp vaiko – dalyvio ir edukatoriaus.

Edukaciniame užsiėmime „Raganos Kankaros puota“ vaikai kviečiami į burtų ir pasakų šalį. Po šią šalį juos lydi muziejaus sukurtas personažas – ragana Kankara. Ši ponia – žiniuonė, su kuria dalyviai keliauja į

etnomitologijos pasaulį. Renginio tikslas – ugdyti komandinius gebėjimus integruojant etnologiją. Skirdami komandines užduotis siekiame lavinti vaikų pagarbą vieni kitiems, kontroliuoti savo veiksmus ir emocijas. Be to, per šį renginį naudojamas muziejaus sukurtas stalo žaidimas „Raganos Kankaros kelionė po Lietuvą“. Šis žaidimas yra ne tik interaktyvi vaikų veikla, bet jis padeda ir ugdyti mąstymą, vaizduotę, plėsti kalbos, socialinius įgūdžius bei geografinės žinias. Žaidimas tinkamas žaisti ir tėveliams su vaikais, ir broliukui su sesute, net ir seneliams su anūkais. Taigi galima dirbti su skirtingomis lankytojų grupėmis. Originalus žaidimo principas ir užduotys sudomina vaikus, skatina juos veikti, ugdo vaizduotę, moko susikaupti ir įsitraukti į žaidimą.

Muziejuje specialiai edukacijoms įrengti „Raganos Kankaros namai“ tapo vaikų traukos centru. Ji atitinka vaikų raidos poreikius. Racionalus muziejaus edukacinės erdvės naudojimas sukuria teigiamą socialinę ir emocinę aplinką. Todėl čia saugu ir patogu visiems, tarp jų ir ypatingų poreikių vaikams. Aplinka, į kurią patenkama, daro stiprų poveikį kiekvienam vaikui, tad itin svarbu patalpos dydis, sienų spalva, grindų danga, apšvietimas, langų skaičius ir kiti architektūriniai sprendimai. Patraukli, patogi ir gerai suplanuota muziejaus edukacinė aplinka padeda vaikams įsitraukti į edukatoriaus siūlomas veiklas ir lengvai pasiekti išsikeltus tikslus, greičiau užmegzti ryšį tarp vaiko ir edukatoriaus. Erdvėje, pritaikytoje edukacinėm programom, vaikai greičiau įsitraukia į veiklą, jaučiasi saugiai ir patogiai, lengviau įsigilina į užduotis ir siekia kuo daugiau sužinoti. Malonu, kai mažamečiai nenori išeiti iš muziejaus ir skundžiasi tėvams, kad daugiau nei valanda pralėkė kaip kelios minutės.

Edukacinė erdvė itin svarbi ypatingų poreikių lankytojams. Jiems būtina pastovi ir stabili aplinka. Su Neįgalaus jaunimo centru dirbame dar tik pirmus metus. Velnių muziejus, norėdamas prisidėti prie neįgaliųjų integravimo į visuomenę, sudaro sąlygas dalyvauti edukaciniame žaidime „Atspėk“. Čia naudojami įvairūs neįgaliųjų lytėjimo pojūčius stimuliuojantys paviršiai – nelygūs, šiurkštūs, dygūs, švelnūs. Edukacijos idėja, kad muziejuje drauge su menine veikla neįgalieji įgytų neįkainojamą turtą – gebėjimą bendrauti tarpusavyje. Čia ne tiek svarbus rezultatas, kiek pats kūrimo procesas, leidžiantis neįgaliems asmenims jaustis visaverčiais, savarankiškais, įgyti daugiau gyvenimiškos patirties. Meninė, kūrybinė veikla suteikia pozityvių jausmų, skatina bendrauti kūrybiniame procese, lengviau adaptuotis kolektyve ir visuomenėje. Taigi menas – vienas veiksmingiausių neįgalių asmenų integravimosi į visuomenę būdų. Manome, kad tikroji neįgaliųjų integracija įvyks tik tuomet, kai neįgalieji ir sveikieji turės galimybę daugiau bendrauti ir bendradarbiauti tarpusavyje. Taigi eidami šiuo keliu galime pasiekti, kad keistųsi sveikųjų požiūris į neįgaliuosius. Juk negalime mylėti to, ko nepažįstame.

Dar dviejų edukacinių programų – „Velnio akmenys“ ir „Mažojo velniuko išdaigėlės“ – svarbiausias tikslas ugdyti pilietiškumą, meilę savo kraštui, etnografiniams regionams, puoselėti tradicijas.

Iš senolių trobų persikėlus į miestų daugiabučius lyg ir nepatogu, lyg ir gėda pasidaryti kalbėti apie senelių ir prosenelių šnektą. Jau ne kiekvienas ją ir moka. Retai kur beišgirsi tarmišką žodį, o ir netyčia jam išsprūdus nuraustama, kalba pasukama kita linkme, kad tik niekas neklaustų, iš kur tai ir ką reiškia. O šiuose edukaciniuose renginiuose kaip tik skatiname puoselėti krašto papročius, siekiame išsaugoti tautiškumą, branginti kultūrinį savitumą, suprasti savo tautos unikalumą ir kalbos grožį.

Per užsiėmimus vaikai mokomi dirbti grupėmis ir individualiai. Šis metodas veiksmingas tuo, kad atlikdami konkrečias užduotis vaikai renka informaciją, ją grupuoja, nagrinėja, apibendrina, daro išvadas, argumentuoja ir, žinoma, kūrybiškai pristato savo rezultatus. Mokiniai, dirbdami drauge, gali padaryti tai, ko po vieną nepavyktų.

Taigi Velnių muziejuje žinios pirmiausia perteikiamos žaidimo būdu, laisva valia ir per asmeninę patirtį. Edukaciniuose renginiuose tampame vaikų poreikių veidrodiniu atspindžiu. Drauge su jais prisimename tautosakas, etnologijos, etnografijos pasaulį, drauge išgyvename šias patirtis ir kiekvieną kartą laukiame sugrįžtant pas mus.

Kultūrinė edukacija svarbi žvelgiant iš įvairių perspektyvų. Pirmiausia, iš vaikų, kaip mažų visuomenės narių, kurie užaugę taps kultūros vartotojais. Ji ne mažiau svarbi ir kultūros institucijoms. Kai vaikai ankstyvame amžiuje tiesiogiai susiduria su kultūra, tai jie savaime tampa kultūros dalimi.

Tarptautinis projektas „Virtuali praeitis – ateities muziejų pagrindas“

RIMANTAS ŽIRGULIS,
Kėdainių krašto muziejaus direktorius

Kėdainių krašto muziejus kuria tradicinių amatų centrą atnaujintuose Arnetų namuose ir dalyvauja tarptautiniame projekte „Virtuali praeitis – ateities muziejų ekspozicijų pagrindas“ (LLB-2-269). Muziejaus partneriai: Rėzeknės aukštoji mokykla, Latgalos kultūros ir istorijos muziejus Rėzeknėje (Latvija) ir Maksimo Bahdanovičiaus memorialinis muziejus (Gardinas, Baltarusija). Šio projekto rėmėjas – EKPP Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programa.

Projekto tikslas – sukurti virtualų muziejų ir keistis kultūrinės edukacijos patirtimi tarp valstybių, sudarant galimybę visuomenei naudotis kilnojamąjo ir nekilnojamąjo paveldo vertybėmis, o svarbiausias uždavinys – parengti virtualią ekspoziciją, suvienijus muziejų tyrinėjimus, patirtį ir atskleidžiant glaudžius kultūrinius bei istorinius ryšius tarp trijų kaimyninių regionų miestų – Gardino, Rėzeknės ir Kėdainių.

Įgyvendinant projektą buvo sukurtas inovatyvus kultūrinės edukacijos ir pažintinio turizmo produktas su bendra duomenų baze – virtualus muziejus, šiuolaikiškai ir atraktyviai atspindintis iki šiol tik statiskai pristatomą kultūros bei istorijos paveldą, o kartu atskleidžiantis ir jo stereotipiską interpretavimą. Naujausių technologijų pagalba sukurtas virtualus muziejus yra interaktyvus, siūlo įvairius jo lankymo būdus, atitinka jaunimo pomėgius, kviečia potencialius turistus ir lengvai suprantamas. Tokiu būdu yra sudaryta galimybė naudotis internetine duomenų baze ne tik gretimų regionų, bet ir visiems interneto vartotojams. Virtualų muziejų galima rasti adresu www.futureofmuseums.eu

Virtualaus muziejaus pagrindą sudaro 1600 unikalių eksponatų iš Rėzeknės aukštosios mokyklos, Latgalos kultūros ir istorijos muziejaus Rėzeknėje, M. Bahdanovičiaus muziejaus Gardine ir Kėdainių krašto muziejaus rinkinių aprašymai bei įvairūs pristatymai. Kėdainiečiai jau yra pateikę daugiau nei 300 eksponatų, atspindinčių senuosius tradicinius mūsų krašto amatus.

Galerija ir edukaciniai žaidimai muziejuje

Keturių kultūros ir švietimo įstaigų sukurtą virtualų muziejų sudaro galerija ir edukaciniai žaidimai. Galerijoje pristatomos keturios kolekcijos („Latgalos sąvokos“, „Latgalos keramika“, „Senieji amatai Kėdainiuose“, „Literatūrinis Gardino kraštas“), kurios atskleidžia kiekvieno projekte dalyvavusio partnerio savitumus, padeda lankytojui suvokti muziejaus kolekciją kaip visumą. Galeriją aplankius galima geriau suprasti ir edukacinius žaidimus, kurie žadina įvairių amžiaus grupių vartotojų, ypač mokinių ir jaunimo, norą susipažinti su virtualių galerijų, kolekcijų turiniu ir kūrybiškai pasitikrinti gautas žinias bei įgūdžius.

Kėdainių virtuali galerija

Virtualiame muziejuje pristatoma dauguma amatų, kadaise gyvavusių Kėdainių amatų cechuose ar už jų ribų. Keičiantis epochoms, keisdavosi ir amatai, vieni išnykdavo, atsirasdavo kiti, todėl muziejaus chronologinės ribos apima nuo žvejų gyvenvietės laikotarpio XIV a. iki senuosius amatus atkuriančių amatininkų darbų XX a. pabaigoje. Visi eksponatai yra iš Kėdainių krašto muziejaus fondų arba jo skyrių. Didžiausia fonduose saugomų daiktų dalis čia pateko iš vietovių, buvusių ar esančių Kėdainių apskrities ir rajono teritorijų ribose.

Virtualaus muziejaus lankytojai išsamiau supažindinami su dviem Kėdainių krašto muziejuje saugomomis kolekcijomis. **Archeologinių radinių kolekcijoje** pristatomi amatininkų dirbiniai, kurių chronologinės ribos apima XIV–XIX amžius. Daugiausia tai keramikos dirbinių fragmentai ar jų rekonstrukcijos, kalvystės, tekinimo, kauladirbystės pavyzdžiai. **Medžio drožinių kolekcija** suskirstyta į epochas nuo XV iki XXI a. Kūriniuose būdavo akcentuojamos to meto religinės, dvasinės ir visuomeninės gyvenimo aktualijos. Čia eksponuojama dalis eksponatų iš muziejuje saugomos vertingos XIX–XX a. pr. dievdirbio Vinco Svirskio monumentalių kryžių kolekcijos, taip pat bus pateikti tos pačios epochos mažosios plastikos pavyzdžių – šventųjų skulptūrėlės. XX a. antrosios pusės drožybos stiliстика bus pristatoma ideologizuotais sovietinės propagandos pavyzdžiais. XX–XXI amžių sandūros medžio plastika daugiausia bus reprezentuojama kita muziejuje saugoma kolekcija – Vytauto Ulevičiaus medžio drožiniais. Kėdainių krašto medžio meistrų gebėjimai nebūtų kaip reikiant atspindėti, nepademonstravus ir kitų medžio dirbinių. Eksponuojami kasdienės buities daiktai, kuriuos dirbdino įvairių medžio amatų atstovai: kubiliai, klumpdirbiai, staliai, baldžiai. Tai kibirai, kubiliukai, klumpės, namų bei darbo apyvokos daiktai, kartu atlikę ir tautinio dekoru funkciją – lėkštės, dėžutės, prieverpstės.

Nebus užmiršti ir kiti amatai, be kurių kasdienė buitis neįsivaizduojama. Kėdainių miestas ir apylinkės buvo garsūs pynėjais, pynusiais krepšius, krepšelius, pintines. Demonstruojama šiaudinių dirbinių įvairovė, nuo pintų aruodų, krabių, sėtuvų ir batų iki sudėtinga technika suklijuotų kalėdinių papuošalų eglutei. Supažindinama su šikšnininkystės amatu, kurio anksčiau kiekviename turguje parduodami dirbiniai – pakinktai, naginės ar žvanguliai ir pan. – dabar randami tik ekskliuzyvinėse parodose.

Trečioji didžiausia eksponatų grupė – tekstilės dirbiniai. Jų išraiškos įvairovę atspindi audimo, nėrimo, siuvinėjimo, mezgimo pavyzdžiai. Dažnai viename užtiesale ar užvalkale galima pamatyti kelių tekstilės amatų įgūdžius: audimo, siuvimo, siuvinėjimo, pynimo. Kad toks gaminys pasiektų vartotoją, nuo gaminio žaliavų paruošimo pradžios reikėjo naudoti darbo įrankius, kuriuos gamino keliolika amatų meistrų. Staliai, tekintojai, ratelninkai, kalviai, šaltkalviai dirbdino įvairias stakles, ratelius, pinikų pynimo volus ir nesuskaičiuojamą daugybę įrankių. Kai kuriuos jų, daugelį metų tarnavusiais gaminant pačius įvairiausius buities dirbinius ar maisto produktus, galima pamatyti virtualioje ekspozicijoje.

Kėdainių krašto muziejaus darbuotojai šiame projekte parengė edukacinį žaidimą „Atkurk Arnetų namą“.

XVII a. Kėdainiai buvo kunigaikščių Radvilų giminės Biržų-Dubingių šakos atstovų valdomas privatus miestas, protestantiška sala katalikiškoje LDK. Mieste gyvavo šešios tautinės ir šešios konfesinės bendruomenės, veikė dešimt amatininkų cechų. Viena įtakingiausių bendruomenių miesto ekonominiame, religiniame ir viešajame gyvenime buvo škotai pirkliai ir amatininkai. Kėdainiuose pradėję apsigyventi nuo 1629 metų škotai statėsi didelius dviejų aukštų mūrinius gyvenamuosius namus su rūšiais prekėms sandėliuoti. Turtingo škotų tautybės Kėdainių gyventojo Jono Arneto namas centrinėje miesto dalyje buvo pastatytas vietos meistrų XVII a. viduryje.

XVII a. namų statyboje buvo naudojamos vietinės medžiagos: rieduliai, smėlis, kalkės, tinkas ir medis. Šios medžiagos apibrėždavo statybos metodą, architektūrą bei apdailą.

Tiesioginis žaidimo tikslas – žaidimo eigoje žaidėjas turi atstatyti Arnetų namą, pasirinkdamas teisingą konstrukcijos detalę arba medžiagą.

Netiesioginis žaidimo tikslas – pasirinkdamas teisingą konstrukcijos detalę arba medžiagą žaidėjas supranta, kaip buvo naudojamos vietinės medžiagos ir kokią darė įtaką pastatų architektūrai.

Tikslinė žaidimo auditorija – mokyklinio amžiaus vaikai (5–12 kl.)

Žaidimo aprašymas

Žaidimą sudaro 34 nedideli lygiai. Kiekviename lygyje žaidėjas turi pasirinkti tinkamą konstrukcijos detalę arba medžiagą, nutempdamas ją ant klaustuko ženklo, statomo namo aikštelėje. Jei konstrukcinė detalė ar medžiaga buvo pasirinkta teisingai, žaidėjas gauna taškų ir pereina į kitą lygį. Jei žaidėjas suklysta, jau gautų taškų skaičius sumažėja (niekada negali būti neigiamas), ir jis turi bandyti dar kartą. Pereiti į kitą lygį galima tik pasirinkus teisingą konstrukcijos detalę ar medžiagą.

Žaidimo pabaigoje pastačius namą, žaidėjas, priklausomai nuo to, kaip sėkmingai jam sekėsi parinkti namo detales, turi tam tikrą taškų (monetų) skaičių ir gali matyti, kokius kitų amatininkų gaminius jis dabar galėtų įsigyti.

Vykdam projektą buvo surengti trys edukaciniai seminarai ir keturi tradicinės kultūros renginiai kiekvienoje iš projekte dalyvaujančių šalių.

Edukacinė programa „Susitikime muziejuje“

IEVA PETKUTĖ,

VšĮ „Socialiniai meno projektai“ direktorė

Nuo 2014 metų rudens Nacionalinio dailės muziejaus padaliniuose – Nacionalinėje dailės galerijoje, Vytauto Kasiulio dailės muziejuje, Vilniaus paveikslų galerijoje – bei Lietuvos jūrų muziejuje įgyvendinama edukacinė programa „Susitikime muziejuje“. Ši programa yra projekto „Kultūros prieinamumo didinimas: mokymų programa kultūros ir meno darbuotojams“ dalis. Remiantis projektu buvo rengiami mokymai muziejų edukatoriams, o vėliau inicijuotos inovatyvios edukacinės programos muziejuose bendru pavadinimu „Susitikime muziejuje“.

Programa „Susitikime muziejuje“ skirta asmenims, sergantiems Alzheimerio liga, demencija, turintiems specialiųjų poreikių, ir ja siekiama didinti kultūros, muziejų veiklos prieinamumą minėtoms tikslinėms grupėms. Programa įgyvendinama remiantis Modernaus meno muziejaus (MOMA) Niujorke patirtimi, kuri pritaikoma tiek meno, tiek kitokio pobūdžio muziejams. Edukacinės programos rengiamos tokiu būdu, kad asmuo, nepaisydamas sveikatos sutrikimų, gebėtų dalyvauti edukacijoje, patirti meno poveikį. Tai yra tarsi intelektualinis stimulatorius, kuris, kaip rodo JAV atlikti tyrimai, daro teigiamą poveikį sveikatai ir stabdo ligą.

Mokymų edukatoriams programą sudarė dvi dalys. Pirmosios dalies lektorė iš Airijos – Bairbre Ann-Harkin – per paskaitas, diskusijas ir dirbtuvėse pristatė MOMA muziejaus parengtą metodiką, kuri šiandien jau taikoma daugelyje šalių visame pasaulyje. Lektorė, siekdama stiprinti muziejų politikos palankumą ir kad jų veikla būtų prieinama asmenims, turintiems specialiųjų poreikių, yra įgyvendinusi edukacinių programų didelėse tarptautinėse parodose. Per antrąją mokymų programos dalį, kuriai vadovavo Lietuvos sporto universiteto lektorės dr. Vida Ostasevičienė ir dr. Diana Rėklaitienė, buvo supažindinta su asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, su psichosocialiniais, ugdymo, elgesio ypatumais, senėjimo procesu ir demencijos liga bei jų poveikiu fiziologiniams procesams.

Praktiškai pritaikyti žinias tikslinė grupė buvo pasirinkti asmenys, sergantys demencija. Su šia liga susidūrusieji patiria didelę socialinę atskirtį, sunkiai geba dalyvauti viešuose renginiuose, nes tai sukelia įtampą, gėdos jausmą. Lietuvoje būdinga, kad ši liga diagnozuojama dažnai jau vėlyvos stadijos, nes ignoruojami jos ankstyvi simptomai, o pasiekti sergančiuosius Alzheimerio liga ir gyvenančiuosius namuose yra labai sudėtinga. Todėl projekte bendradarbiaujama su socialinių paslaugų įstaigomis ir dirbama su sergančiųjų grupėmis iš Vilniaus reabilitacijos ir gerontologijos centro, „Senevitos“ globos namų, Fabijoniškių socialinių paslaugų centro, Tremtinių namų, Priekulės dienos centro, Klaipėdos miesto globos namų.

Edukacijos eiga

Edukacinės veiklos tikslas – prakalbinti žiūrovą. Šis MOMA sukurtas metodas yra grįstas vizualinio mąstymo strategijomis, o jo principas – teisingai žiūrovui užduodami klausimai. Edukacijai yra numatoma tema, kuriai atskleisti parenkami meno kūriniai. Procese taip pat naudojama tam tikra faktinė (istorinė, mokslinė ir kt.) informacija, kuri plečia diskusiją, įtraukiami ir taktiliniai objektai bei kūrybinė užduotis.

Prieš vizitą edukatorius susitinka su grupę lydinčiu specialistu iš socialinių paslaugų įstaigos, kuris pristato kiekvieną edukacijos dalyvį. Specialisto suteikta informacija edukatoriui padeda geriau pasirengti vizitui ir jo procese adekvačiai reaguoti į iškilusias situacijas. Be to, susitikimas su specialistu padeda sukurti saugią aplinką: aptariamas atvykimas į muziejų, judėjimas jame, poilsio taškai. Po edukacijos visi kviečiami puodeliui arbatos. Tai yra svarbi viso proceso dalis – tuomet pailsima ir pasidalinama išpūdžiais, apibendrinama tai, kas patirta muziejuje.

Edukacijos kokybę labai lemia edukatoriaus pasirengimas: be metodinių žinių svarbu jo bendravimo įgūdžiai, gebėjimas pozityviai vadovauti diskusijai, nevaidinti globėjo ar mokytojo, stengtis, kad ta veikla netaptų paskaita, o būtų sukurta saugi, draugiška, atvira ir padrąsinanti aplinka. Taip pat labai svarbu skirti individualų dėmesį kiekvienam grupės nariui taikant įvairius metodus, padėti kiekvienam aktyviai įsitraukti į pokalbį. Visas šis kompleksas sukuria labai gerą savijautą, parodoma žmogui jo svarba.

Vertinimas

Igyvendinant projektą surengta po kelis vizitus į kiekvieną projekte dalyvaujantį muziejų. Jų rezultatai yra išties stebinantys, parodantys tokios veiklos naudą ne vien jos dalyviams, bet ir lydintiems socialinio darbo specialistams bei patiems edukatoriams. Vykdydami programą atliekame dalyvių apklausą, kuri parodo, kad absoliuti dauguma niekada nėra buvę tame muziejuje, kurį aplankė, kad apsigyvenę socialinės globos namuose apskritai muziejų nelankė. Edukacinės programos leido pamatyti, kaip demencija sergantieji vertina ir džiaugiasi šia galimybe dalyvauti veikloje. Kita vertus, tai parodė, jog šie žmonės nesulaukia pakankamai dėmesio savo gyvenime, ir tai yra žinutė ateičiai, kad šią veiklą reikia plėtoti, daugiau domėtis sergančiu žmogumi, kad jis pajustų savo vertę, atsiskleistų. Tai turi būti esminis tolesnės veiklos principas nepaisant skirtingų edukacijos temų ar pačių edukatorių kaitos.

Ši praktika plečia socialinių darbuotojų patirtį – jiems sudaryta galimybė pamatyti kasdien sutinkamus žmones visiškai naujoje aplinkoje, stebėti jų elgesį. Atlydėjusieji nustemba, kad šie žmonės dalyvauja ir turi tokių įdomių minčių bei patirčių, kurios atsiskleidžia jiems žvelgiant į meno kūrinius. Dalyvavimas programoje „Susitikime muziejuje“ ugdo edukatorių įgūdžius per refleksiją, aptarimą, kas vizito procese pavyko, mėginama pasakyti tai, ką reikėtų keisti, ieškoti galimų sprendimų. Projekte taip pat buvo sudaryta galimybė edukatoriams tarpusavyje pasidalyti patirtimi, pamatyti vieniems kitų darbą. Dauguma edukatorių pripažino, kad programoje „Susitikime muziejuje“ taikomas principas tinka ne tik sergantiems Alzheimerio liga žmonėms, bet ir visiems labai praverčia dirbant ir su vaikais, ir su paaugliais, ir su suaugusiais.

Perspektyvos

Mūsų visuomenė senėja, tad ši praktika leidžia susimąstyti apie savo ateitį – anksčiau ar vėliau mes visi pasensime, o tokia veikla yra galimybė ir senatvėje kuo ilgiau likti aktyviems, džiaugtis gyvenimu. Muziejus gali atlikti svarbų vaidmenį, siekdamas, kad kultūra būtų kuo lengviau prieinama neįgaliam žmogui, sergančiam demencija, stengdamasis sudaryti jiems sąlygas gyventi kuo visavertiskesnį gyvenimą. Lankymasis muziejuje žmogų intelektualiai stimuliuoja, suteikia jam saviraiškos galimybę, skatina pasitikėti savimi, geriau pažinti save ir kitus, o tai lėtina ligą, padeda puoselėti sveikatą.

Išvestinė šios veiklos nauda yra socializacijos, bendravimo konteksto sukūrimas, nes šiandien esama mažai vietų, kur šia liga sergantys žmonės galėtų ateiti, leisti laiką. Minėti užsiėmimai mažina ligos patyrimą, sukelia teigiamų emocijų. Iki šiol programa vykdoma bendradarbiaujant su socialinių paslaugų įstaigomis, tačiau tai puikiausiai galėtų veikti ir jei sergantis žmogus atvyktų iš namų, lydimas savo globėjo ar artimojo. Tai lygiai taip pat suteiktų galimybę jiems mėgautis kitokia veikla ir stiprinti tarpusavio ryšį, nes labai dažnai jie gyvena tik kasdienės buities nuotaika, dvelkiančia nuovargiu. Taigi lankymasis muziejuje teikia džiugią patirtį tiek ligoniams, tiek juos globojantiems asmenims.

Projektas atkreipia dėmesį į svarbų edukatoriaus vaidmenį siekiant, kad muziejus būtų lengviau prieinamas asmenims, kuriuos šiandien retai matome muziejuose. Tam, kad tokios programos būtų įgyvendinamos, svarbu ir tai, kaip tą muziejų pasiekti. O tai klausimas, kuris dažnai sunkiai sprendžiamas. Taip pat reikia skirti daug dėmesio pasirengimui, organizaciniams dalykams, kartais net įprastų darbo taisyklių pokyčiams. Tad labai svarbu, kad edukatorių pastangas, jų veiklą skatintų muziejų ir jų padalinių vadovai, kad muziejų politikoje būtų pripažįstama, jog asmenys, turintys specialiųjų poreikių, yra svarbi muziejų auditorija, todėl reikia ieškoti būdų, kaip visi galėtume džiaugtis muziejuose saugomomis vertybėmis.

Projektą „Kultūros prieinamumo didinimas: mokymų programa kultūros ir meno darbuotojams“ įgyvendina VšĮ „Socialiniai meno projektai“.

Projektą iš dalies finansuoja Lietuvos kultūros taryba.

Projekto partneriai: Lietuvos dailės muziejus, Nacionalinė dailės galerija, Lietuvos jūrų muziejus, Lietuvos sporto universitetas, Vilniaus dailės akademija, Britų taryba, Mančesterio metropolijos universitetas.

Muziejus – mokykla – moksleivis: nuo idėjos iki kultūros proveržio į šalies mokyklas

LOLITA VALUŽIENĖ,

projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis.

Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ vadovė

Šiandienos Europos ir pasaulio valstybės, pasitelkdamos įvairias kultūros bei švietimo institucijas ir organizacijas, kompleksiskai ugdo ir rengia jauną žmogų aktyviai dalyvauti visuomeniniame bei kultūriniame gyvenime. Lietuvos muziejai, turėdami išties didelį formaliojo ir neformaliojo ugdymo potencialą, yra unikali vieta mokytis ir mokyti, keistis patirtimi, skatinti asmenybės vystymąsi. Jie per metus surengia 12 tūkst. edukacinių užsiėmimų, kuriuose dalyvauja per 230 tūkst. moksleivių. Tačiau bendradarbiavimas su švietimo įstaigomis yra nepakankamas. Muziejai ir mokyklos nekoreliuoja savo veiklos, nors uždavinius kelia tuos pačius – siekti, kad moksleiviai pažintų savo tautos kultūrą.

Vadovaudamasi šiais nuostatais Lietuvos muziejų asociacijos Švietimo sekcija dar 2010 metų birželio mėnesį subūrė draugėn septyniolikos muziejų edukatorius ir pateikė paraišką Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos paskelbtam idėjų konkursui dėl projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ įgyvendinimo pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-10-V priemonę „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“. Projekto idėja – skatinti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimą ne tik turtinant pamokas unikalia muziejų medžiaga, bet ir sudaryti prielaidas mokytojams ir mokiniams naujai pažvelgti į muziejus kaip į aktyvius pilietinio bei tautinio ugdymo partnerius.

2011 m. lapkričio 18 d. Lietuvos muziejų asociacija ir Europos socialinio fondo agentūra pasirašė dvišalę finansavimo ir administravimo sutartį dėl projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ įgyvendinimo. Projektui įgyvendinti skirta 1 mln. 95 tūkst. litų iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšų. 2014 m. kovo mėn. projektui skirta papildoma 500 tūkst. litų parama.

2011 m. lapkričio – 2015 m. gegužės mėn. vykstančiu projektu siekiama suformuoti nacionalinį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklą, sudaryti sąlygas sėkmingai šio tinklo plėtrai per neformaliojo švietimo integravimą į formalųjį švietimą ir muziejų lankymą įtraukti į bendrojo ugdymo programas tobulinant pilietinio bei tautinio ugdymo procesą.

Projekte dalyvauja septyniolika muziejų-partnerių: Lietuvos dailės muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos jūrų muziejus, Šiaulių „Aušros“ muziejus, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Maironio lietuvių literatūros muziejus, Alytaus kraštotyros muziejus, Kėdainių krašto muziejus, A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus, Rokiškio krašto muziejus, Kretingos muziejus, Vilniaus memorialinių muziejų direkcija, Lietuvos aviacijos muziejus, Lietuvos energetikos muziejus, Šilalės V. Statkevičiaus muziejus, Literatūrinis A. Puškino muziejus.

Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių bei mokytojų poreikių tyrimas

Įgyvendinant projektą 2012 m. balandžio–gegužės mėnesiais Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ atliko Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir poreikių tyrimą. Tyrimo ataskaitoje suformuotas muziejų lankytojų „portretas“, įvertinta muziejų edukacinė veikla, visuomenės požiūris į muziejų vykdomus edukacinius projektus, renginius, surinkta informacija apie visuomenės, pedagoginės bendruomenės ir muziejų darbuotojų poreikį kultūrinei edukacijai, šios veiklos prioritetus, sukaupta informacija ir „idėjų bankas“ muziejų bei mokyklų bendradarbiavimo tinklui kurti.

Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma Lietuvos gyventojų mano, jog muziejų lankymas turėtų būti įtrauktas į mokyklų bendrojo ugdymo programas. Šiai idėjai pritarė 83 proc. „Vilmorus“ respondentų. Pedagogai ir moksleiviai taip pat teigiamai vertino pamokas muziejuose. Apklaustųjų nuomone, čia jie gauna ir įsimena daugiau informacijos, geriau suvokia dėstomą temą, turi galimybių atlikti praktinį darbą, be to, muziejuose yra daugiau vaizdinių priemonių.

Mokymai mokytojams ir mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojams

Kultūra ir švietimas, papildydami vienas kitą, kuria palankias sąlygas visapusiškai, kūrybingai asmenybei, gebančiai sėkmingai prisitaikyti prie nuolatinių pokyčių, ugdytis bei tobulėti visą gyvenimą. Tačiau specialistų nuomone, kultūros (muziejų, kultūros paveldo įstaigų, kultūros centrų) ir švietimo (bendrojo ugdymo mokyklų, savivaldybių švietimo ir kultūros skyrių) institucijos bendradarbiauja per mažai. Ir nors kiekvienais metais muziejuose sukuriami ir įgyvendinami daug naujų edukacinių programų, muziejus tampa unikali mokymo ir mokymosi vieta, kur mokomasi iš pirminių kultūros šaltinių, bet formalusis ir neformalusis ugdymas lieka nuošalyje. Siekiant, kad muziejai ir mokyklos bendradarbiautų veiksmingiau ir kad tai būtų aktualu ne vien tik mokytojui, bet ir mokyklos administracijai, savivaldybių švietimo skyriams, pedagogų švietimo centrams, kurie visapusiškai skatintų mokytojų veiklą muziejuose, tarpininkautų įtraukiant muziejų lankymą į bendrojo ugdymo programas, projekto įgyvendinimo laikotarpiu buvo rengiami mokymai, kurių tikslas – supažindinti šalies švietimo administratorius ir mokytojus su muziejų edukacine veikla, jų teikiamomis paslaugomis, analizuoti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo galimybes. Mokymus Lietuvos muziejų asociacijos užsakymu organizavo ir vedė Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.

Mokymai mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojams

2012 m. gegužės mėn. Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Alytuje, Šiauliuose ir Panevėžyje vyko mokymai šiems administracijos darbuotojams tema „Muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo svarba muziejų edukacinių programų sklaidai mokyklose“. Mokymuose dalyvavo savivaldybių švietimo skyrių, pedagogų švietimo centrų darbuotojai, mokyklų direktoriai, pavaduotojai atsakingi už neformalųjį ugdymą, muziejininkai. Iš viso 137 asmenys iš 60-ties savivaldybių.

Mokymai mokytojams

2012 m. spalio–lapkričio mėn. Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Alytuje, Šiauliuose ir Panevėžyje vykusiuose mokymuose „Muziejų edukacinių programų pritaikymo bendrojo ugdymo programoms galimybės“ dalyvavo 131 mokytojas (bendrojo ugdymo mokyklų istorijos, dailės, literatūros, gamtos pažinimo, technologijų ir pan. dalykų mokytojai) iš 60-ties savivaldybių.

Muziejų neformaliojo švietimo edukacinių programų sukūrimas ir įgyvendinimas

2012 m. rugsėjo mėn. pradėta ir iki 2014 m. kovo mėn. visoje Lietuvoje įgyvendinta septyniolika edukacinių programų, kurių tematikos įvairovė (istorija, archeologija, menai, literatūra, gamta, tikslieji mokslai ir pan.) užtikrina svarų indėlį į pilietinį ir tautinį ugdymą. Edukaciniai užsiėmimai vyko ne tik muziejuose, bet ir mokyklose bei kultūros paveldo objektuose, istorinėse vietovėse. Juose taikyti moksleiviams patrauklūs ugdymo metodai – virtualūs žaidimai, laboratorijos, praktiniai užsiėmimai, vaidybinės užduotys, išvykos ir pan. Visos neformaliojo švietimo programos iš dalies suderintos su bendrojo ugdymo programomis. Jas rengiant muziejininkams talkino septyni mokytojai-ekspertai, devyniolika mokytojų-metodininkų, vienuolika vyr. mokytojų ir mokytojų, septyni formaliojo ir neformaliojo ugdymo administratoriai, konsultavo trys Lietuvos edukologijos universiteto dėstytojai. Muziejuose sukurta mokymo ir mokymosi reikmes atitinkanti aplinka: įsigytos mokymo priemonės, įranga, reikalinga edukacinėms programoms įgyvendinti, parengtos mokymuisi skirtos audiovizualinės priemonės, išleista metodinė medžiaga, užduočių sąsiuviniai ir pan. Muziejų edukaciniuose užsiėmimuose/pamokose dalyvavo 147 mokyklos iš 37 šalies savivaldybių, per 340 mokytojų dalykininkų ir pradinio ugdymo mokytojų, ne mažiau kaip 8 akademinių valandų trukmės neformaliojo švietimo programų užsiėmimuose dalyvavo 9330 mokinių. Pasibaigus programai mokiniams buvo išduoti neformaliojo švietimo programos baigimo pažymėjimai. Dalyvaudami su Lietuvos kultūros istorija ir paveldu susijusiose veiklose mokiniai išties patyrė pažinimo džiaugsmą, o mokytojai atrado muziejus kaip itin patrauklią ir įvairiapusę turiningo mokymo(si) vietą.

Interneto svetainės www.muziejuedukacija.lt sukūrimas

Ilgą laiką Lietuvoje nebuvo nė vienos interneto svetainės, kurioje būtų pateiktos visų muziejų edukacinės programos, naujienos apie edukacinę veiklą, kur vyktų diskusijos, o mokytojams ir švietimo vadybininkams būtų prieinamas informacijos grįžtamasis ryšys. Įgyvendinant projektą sukurtos interneto svetainės www.muziejuedukacija.lt paskirtis – teikti informaciją apie visos Lietuvos muziejų edukacines programas,

skatinti muziejų edukatorių ir pedagogų bendradarbiavimą, teikti metodinę pagalbą bei konsultacijas mokytojams. Interneto svetainėje informacija apie visų Lietuvos muziejų edukacinę veiklą pateikiama pagal savivaldybes, švietimo teikėjus, ugdymo sritis, amžiaus grupes. Svetainė ateityje turėtų tapti vienu iš svarbiausių įrankių muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo tinklui plėtoti.

Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinio bendradarbiavimo modelis

2012 m. gruodžio mėn. – 2013 m. kovo mėn., remiantis projekto išorinių ekspertų atlikta Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir poreikių tyrimo rezultatų, ES šalių gerosios praktikos bei Lietuvos muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų institucinių, teisinių, žmogiškųjų išteklių analize, suformuotas Nacionalinis muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo modelis, kuriame Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo galimybės siejamos su formaliojo ir neformaliojo ugdymo integracija ir mokymu(si) muziejuje. Kaip svarbios sąlygos muziejinei edukacijai išskiriamos palankių mokymo(si) aplinkų (fizinių ir virtualių) muziejuose kūrimas, pastovių finansavimo šaltinių nustatymas, žmogiškųjų išteklių kompetencijų tobulinimas, šiuolaikinių mokymo(si) metodų taikymas, muziejų neformaliojo švietimo paslaugų stebėseną, reflektavimas ir mokytojų bei mokinių poreikių tenkinimas.

Tarptautinė konferencija „Muziejus – mokykla – moksleivis“

2013 m. gegužės 21 d. Nacionalinėje dailės galerijoje vyko tarptautinė konferencija „Muziejus – mokykla – moksleivis“, skirta Lietuvos muziejų asociacijos projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ rezultatų sklaidai, muziejų ir mokyklų bendradarbiavimui skatinti. Konferencijos dalyviai – šalies mokytojai, mokiniai ir muziejininkai – Nacionalinės dailės galerijos erdvėse gyvai susipažino su nacionalinio projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis“ edukacinėmis programomis, aptarė projekto patirtis, diskutavo mokyklų ir muziejų, kultūros ir švietimo įstaigų bendradarbiavimo tobulinimo klausimais. Įžvalgomis, kaip efektyviau organizuoti muziejų edukaciją bei skatinti mokyklų ir muziejų partnerystę, pasidalino Lietuvos bei užsienio šalių lektoriai: Jungtinės Karalystės Edukacijos muziejuose grupės direktorius dr. John Stevenson, Danijos kultūros agentūros patarėja Ida Karina Brændholt Lundgaard, Lietuvos jūrų muziejaus direktorė Olga Žalienė, Vilniaus Mikalojaus Daukšos vidurinės mokyklos chemijos mokytoja, Vilniaus universiteto Chemijos instituto doktorantė Renata Česūnienė, Kupiškio r. Skapiškio pagrindinės mokyklos mokytoja Rasa Kaušakienė ir kiti. Konferencijoje aktyviai dalyvavo ir moksleiviai. Jie pabrėžė, kad muziejuje svarbiausia gauti tai, ko nėra kitur, ypač populiarioje interneto erdvėje, ir akcentavo muziejininko edukatoriaus vaidmenį užsiėmimuose. Pagal juos, edukatoriais muziejuje turėtų dirbti charizmatiškos, įkvepiančios asmenybės, mokančios įtaigiai kalbėti ir bendrauti su moksleiviais.

Konferencijoje dalyvavę Jungtinės Karalystės ir Danijos, t.y. šalių, kur muziejų lankymas įtrauktas į bendrojo ugdymo programas jau prieš 30 metų, minėti ekspertai pabrėžė, jog norint, kad pokyčiai būtų sisteminiai, būtina formalizuoti ir institucionalizuoti patį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo modelį bei toliau jį plėtoti, naudojant esamą patirtį ir susiklosčiusius institucinius bendradarbiavimo ryšius nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu.

Po konferencijos 2013 m. birželio 10 d. Švietimo ir mokslo ministro dr. Dainiaus Pavalkio iniciatyva įvyko Lietuvos muziejų asociacijos valdybos, Švietimo sekcijos ir projekto valdymo grupės atstovų susitikimas su Švietimo ir mokslo ministerijos bei Ugdymo plėtotės centro atsakingais darbuotojais. Čia buvo aptartos galimybės, kaip panaudoti projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ patirtį bei kultūros ir švietimo sričių administratorių siekius stiprinti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimą, teikiantį Lietuvos moksleiviams galimybes pažinti bei įsisavinti patikimas, pagrįstas mokslo tyrimais, susietas su mūsų krašto savastimi, žinias. Taip pat aptartos projekto papildomo finansavimo iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšų galimybės.

Po šio susitikimo Lietuvos muziejų asociacija, gavusi Švietimo ir mokslo ministerijos siūlymą, 2013 m. liepos 25 d. pateikė Europos socialinio fondo agentūrai prašymą papildomai finansuoti projekto įgyvendinimą.

Antrasis projekto įgyvendinimo etapas

2014 m. kovo 14 d. tarp Lietuvos muziejų asociacijos ir Europos socialinio fondo agentūros pasirašytas dvišalis papildomas susitarimas dėl projekto įgyvendinimo laikotarpio pratęsimo ir papildomo finansavimo skyrimo. Europos socialinio fondo ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšos, 500 tūkst. litų, skirtos naujoms projekto veikloms įgyvendinti. Jos suplanuotos taip, kad per administracijos darbuotojų, tarp jų ir muziejų specialistų,

kvalifikacijos kėlimą, suteikiant jiems tarptautinės patirties, strateginio planavimo inovatyviais metodais įgūdžių, būtų sprendžiamos muziejinės edukacijos, mokymo ir mokymosi muziejuje bei muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo strateginės ilgalaikės plėtros problemos.

Strateginio planavimo ir ateities scenarijų kūrimo mokymai mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojams

2014 m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais keturiuose Lietuvos regionuose – Klaipėdoje, Šiauliuose, Kaune ir Vilniuje – vyko dviejų dienų seminarai (su 1 mėn. pertrauka tarp mokymo dienų) tema „Muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo plėtros galimybės“. Seminarai vedami taikant inovatyvius (ateities scenarijų kūrimo ir kelrodžių žemėlapių sudarymo) strateginio planavimo metodus. Šių mokymų svarbiausias tikslas – ištirti, kokie ekonominiai, technologiniai, socialiniai ir kiti pokyčiai turi didžiausią įtaką mokymui(si) muziejuje, parengti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo paskirties, funkcijų, paslaugų, valdymo ilgalaikės plėtros galimybių įžvalgą bei strategiją iki 2020 m., leidžiančią nustatyti muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo plėtros kryptis. Mokymuose ir įžvalgos kūrime, vadovaujant UAB „ProBaltic Consulting“ ekspertams, dalyvauja per 80 valstybės, savivaldybių kultūros ir švietimo sričių administratorių, pedagogų švietimo centrų, muziejų darbuotojų, mokytojų dalykininkų asociacijų ir mokinių organizacijų narių.

2014 metų pabaigoje numatytos sukurti Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo plėtros galimybių studijos/strategijos. 2020 m. nuostatos bus komunikuojamos per www.muzejiedukacija.lt tinklalapį, kaip muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo platformą, taip pat muziejų darbuotojų stažuotėse Lietuvoje.

Stazuotės muziejų specialistams užsienyje ir Lietuvoje

Kita projekto veikla, finansuojama iš papildomos Europos socialinio fondo ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšų paramos, – muziejų specialistų stažuotės Lietuvoje ir užsienyje. Muziejininkų stažuotės, tai pakankamai nauja ir dar menkai išnaudota muziejininkų kvalifikacijos kėlimo forma. Numatytos dviejų keturių dienų stažuotės Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje – šalyse, turinčiose vieną didžiausių Europos Sąjungoje neformaliojo švietimo integravimo į formalųjį ir muziejų lankymo įtraukimo į bendrojo ugdymo programas patirtį, vyko 2014 m. rugsėjo – spalio mėnesiais. Stazuotių tikslas buvo išsamiai susipažinti su šių šalių muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo modeliais, muziejų lankymo įtraukimo į bendrojo ugdymo programas būdais, administravimo ir finansavimo politika, fizinių ir virtualių mokymo(si) aplinkų muziejuje kūrimo patirtimi, muziejų edukacinių centrų darbu taikant šiuolaikinius mokymo(si) metodus. Dvidešimt Lietuvos muziejų specialistų sėmėsi patirties tokiuose garsiuose muziejuose, kaip Britų, Viktorijos ir Alberto, Gamtos istorijos, Mokslo, Londono miesto muziejai Jungtinėje Karalystėje ir vastybinio meno muziejaus Nacionalinės dailės galerijoje, Meno ir kultūros istorijos muziejuose Soro mieste, Vikingų ir šiuolaikinio meno muziejuose Roskildėje (Danija). Susitikta su jų muziejų šalies mastu finansavimo politiką formuojančių ir administruojančių Danijos kultūros agentūros ir Anglijos menų tarybos atstovais, su kultūrinės edukacijos veiklas koordinuojančiomis – Mokyklų tarnybos (Danijoje) ir Edukacijos muziejuose grupės (GEM, Jungtinė Karalystė) vadovais, taip pat su specialistais, rengiančiais ir įgyvendinančiais edukacinius projektus bei veiklas savo muziejuose, už jų ribų ir tarptautiniu mastu. Stazuotėse užsienyje dalyvavo projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ partnerių-muziejų edukatoriai, taip pat Kultūros, Švietimo ir mokslo ministerijų ir Muziejų asociacijos atstovai. Jų sukaupta patirtis užsienio stažuotėse ir įgyvendinant projektą bus perteikiama kitų Lietuvos muziejų šešiasdešimčiai darbuotojų stažuotėse, planuojamose 2015 metų pirmąjį ketvirtį Lietuvoje. O patirtis tokia, kad galima drąsiai pasakyti, jog tiek Danijos, o iš dalies ir Jungtinės Karalystės, muziejų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimo modeliai nacionaliniu, regioniniu ir lokaliu (vietiniu) lygmeniu mažai kuo skiriasi nuo įgyvendinamo projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ schemos. Praktiškai visi Danijos modelio elementai yra įgyvendinamame projekte, išskyrus būsimų pedagogų-mokytojų ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą su muziejais bei mokslininkų įtraukimą į muziejų edukacinių veiklų procesą.

Deja, Lietuvoje vis dar labai trūksta valstybinio, sisteminio požiūrio į muziejų išteklių panaudojimą mokymo(si) procese. Nors mokymo(si) muziejuje formos, jo organizavimo bei įgyvendinimo specifika panaši kaip ir Lietuvos muziejuose, bet užsienio šalyse skiriamas daug didesnis finansavimas ir užtikrinamas mokymo(si) tęstinumas.

Fokusuotos grupės diskusijos su studentais

IRMA ŽVINAKIENĖ,

Alytaus kraštotyros muziejaus Memorialinių muziejų skyriaus vedėja

Didžioji Antano Jonyno memorialinio muziejaus lankytojų grupė – moksleiviai, todėl jų interesai, pomėgiai muziejaus darbuotojams daugmaž yra aiškūs ir nuspėjami. Išties muziejuje sudėtinga sulaukti jaunimo, kurio amžius nuo 18 iki 25 metų, jie čia lankosi nebent renginiuose. Kyla klausimas, kodėl muziejus ir jo veikla nėra patraukli šios grupės žmonėms. Todėl Alytaus kolegijoje buvo atlikta apklausa, kurioje dalyvavo 60 žmonių nuo 18 iki 29 metų amžiaus. Diskusijos vyko su pirmakursiais ir antrakursiais multimedijos, dizaino ir leidybos technologijų, informacinių sistemų technologijų, virtualiųjų technologijų, įstaigų ir įmonių administravimo studijų programų studentais. Diskutuojama buvo dviem temom: muziejų lankomumas ir muziejų veikla. Iš apklaustųjų 55 proc. sudarė moterys ir 45 proc. vyrai.

Pirmiausia derėtų aptarti šių žmonių muziejų lankomumą, kokie tikslai juos čia atveda. Didžioji dauguma studentų muziejuose lankėsi per mokyklų organizuotas išvykas, o šiuo metu Lietuvos muziejų nelanko. Nustebino tai, kad keletas jaunų žmonių išvis niekada nėra buvę muziejuje. Paprašyti išvardyti žinomus muziejus jaunuoliai minėjo ir aplankytus, ir girdėtus (mažėjimo tvarka):

Anatomijos muziejus,
Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus,
Madam Tussaud vaškinių figūrų muziejus,
The Human Body Exhibition (paroda),
Automobilių muziejus (Didžioji Britanija),
Grūto parkas,
M. K. Čiurlionio memorialinis muziejus (Druskininkai).

Keliskart buvo paminėti ir šie: Alytaus kraštotyros muziejus, Anzelmo Matučio ir Antano Jonyno memorialiniai muziejai, Lietuvos liaudies buities muziejus, Latvijos technikos muziejus, Kopenhagos žuvų muziejus, Salomėjos Nėries memorialinis muziejus, Jono Biliūno sodyba-muziejus, Tomo Mano trobelė, Norvegijos muziejus, Dioniso Poškos Baublių muziejus, Trakų pilis, Kauno IX forto muziejus, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Vilniaus universiteto bibliotekos Adomo Mickevičiaus memorialinis muziejus, Vytauto Didžiojo karo muziejus, Egipto muziejus, Samulevičių sodyba (Jonavos r.), Lenkijos pilis, Latvijos muziejai, Bitininkystės ir Jūrų muziejai.

Iš Lietuvos ir pasaulio muziejų studentai labiausiai norėtų aplankyti Luvrą, Alytaus kraštotyros muziejų, Grūto parką, Madam Tussaud vaškinių figūrų muziejų. Kai kurie norėtų apsilankyti M. K. Čiurlionio memorialiniame muziejuje, Valdovų rūmuose, Gintaro muziejuje, „The Human Body exhibition“, Energetikos ir technikos muziejuje, Lietuvos aviacijos muziejuje, Karo muziejuje, Vėlinių muziejuje, Londono muziejuje, Lenino mauzoliejuje. Keletas jų nežinojo, ką norėtų aplankyti.

Vertingiausia informacija iš visos apklausos – tai atsakymai į klausimus, kas muziejuose studentams yra įdomiausia, kaip įsivaizduojamas muziejaus lankytojas ir darbuotojas. Studentai muziejuose daugiausia domisi eksponatais, ekspozicijomis, moderniomis ekspozicijomis su atrakcijomis ir netgi pačiais gidais. Jauniems žmonėms nepatinka pastovios, nesikeičiančios ekspozicijos, etnografijos eksponatai, draudimas liesti, fotografuoti, kai kur nepatinka kvapas, informacijos kita kalba trūkumas, monotoniškas gido pasakojimas, negebėjimas atsakyti į klausimus. Muziejaus lankytoją studentai įsivaizduoja visiškai nepanašų į juos pačius. Jų nuomone, tai toks žmogus, kuris muziejuje lankosi kartą per mėnesį. Tai gali būti menininkas, pensininkas, mokytojas, turistas. Lankytojas yra intelektualus, smalsus, aktyvus, besidomintis. O koks gi yra muziejaus darbuotojas? Anot studentų, muziejininkas yra nuobodus, paslaugus, įdomus, griežtas, iškalbus, komunikabilus, linksmas, nepiktas, kaip bibliotekininkė, kaip gidas, niūrus, piktas, entuziastingas, malonus, pasišventęs. Muziejininkas turėtų būti aktyvus, energingas, turi sudominti žmones, turi būti labai apsiskaitęs, išmanyti žmogaus psichologiją, mokėti daugiau kalbų.

Antra tema, svarstyta apklausoje, – ką veikia muziejai. Studentai mano, kad svarbiausia muziejaus veikla yra pažintinė arba šviečiamoji. Jie rengia parodas, juose gali vykti pamokos (edukaciniai renginiai), organizuojamos

įvairios šventės, važinėjama po kaimus ir renkami eksponatai, o vėliau tyrinėjami ir saugomi. Paklausus, ar studentija gali prisidėti prie muziejaus veiklos, išgirstas teigiamas atsakymas. Apklaustųjų daugumą domina darbas su lankytojais (daug kas prisidėtų prie renginių organizavimo), būsimi elektroninės leidybos specialistai sakė galintys maketuoti muziejaus leidinius, kiti gali pasiūlyti idėjų, prisidėti prie reklamos. Renkantis vieną darbą iš dviejų (darbas su lankytojais arba eksponatų paieška ir tyrinėjimas) šiek tiek mažiau nei pusė apklaustųjų norėtų prisidėti prie eksponatų paieškos, įdomu būtų juos tyrinėti. Žinoma, atsirado ir tokių, kurie išvis neprisidėtų.

Kalbant apie muziejaus renginių reklamą, visi apklaustieji vieningai atsakė, kad muziejaus renginių reklamos nemato, nes miesto ir krašto žiniasklaida jie nesidomi. Reklamuotis buvo siūloma socialiniuose tinkluose, kur lankosi mokiniai ir studentai, internetinėse grupėse, kabinti reklamą kolegijoje, miesto reklaminiuose stenduose, tačiau tai turi būti didelio formato plakatai, taip pat kavinėse, kur lankosi menininkai. Studentai pastebėjo, kad tokio tipo apklausos taip pat yra labai gera reklama.

Svarstant muziejų poreikį, prieita prie išvados, kad muziejų reikia, nes jie šviečia žmones, atskleidžia šalies, krašto istoriją, tačiau jų veikloje yra daug trūkumų: ekspozicijos visur vienodos, nuobodžios, nėra įdomių, vertingų eksponatų, reklamos. Neužtenka ekspozicijos, vertingo eksponato, reikia žmogaus, kuris šį tą įdomaus papasakotų. Paminėtas ir toks muziejaus veiklos trūkumas – savo darbu nepatenkintas muziejininkas, kuris vėliau neskiria dėmesio ir lankytojui. Į klausimą, kaip pagyvinti muziejų, atsakyta, kad reikia bendrauti, rengti įdomius renginius ir edukacinius užsiėmimus. Būtina bendradarbiauti su klubais, kurie užsiima beveik muziejine veikla.

Baigiantis diskusijai studentai išsakė savo nuomonę, kaip įsivaizduotų savo arba tobulą muziejų. Atsakymai išsiskyrė į kelias temas:

Tobulas muziejus – tai vieta bendrauti.

Tai vieta, kurioje daug modernių technologinių sprendimų.

Tai vieta, kurioje galima liesti, pajauti, išbandyti, veikti.

Tai paslaptinga, mistinė vieta.

Tai informatyvi, eksponatais užpildyta vieta.

Atlikus fokusuotos grupės diskusiją-apklausą galima daryti išvadą, kad tai yra kur kas veiksmingiau už įprastą anketavimą. Šios apklausos yra tiesioginė muziejaus reklama, griauanti stereotipus, susijusius su muziejais. Kalbinti studentai muziejus dažnai lankė mokyklos laikais, dabar mieliau lankosi užsienio muziejuose. Atkreiptinas dėmesys į muziejininko apibūdinimą. Studentai geranoriškai nusiteikę prisidėti prie muziejaus veiklos, susijusios su lankytojais, renginiais ir reklama. Ypač vertintini siūlymai ir linkėjimai muziejininkams jų veikloje:

Kuo daugiau veiklos muziejuje, kuo mažiau pasakojimo.

Ieškoti kuo daugiau literatūros sąlyčio taškų su dalykais, nesusijusiais su literatūra.

Daugiau renginių, idėjų, minčių.

Nebijoti modernumo!

Ieškoti partnerių, rėmėjų, atrasti naują eksponatų rūšį.

Lietuvos nacionalinių dailės muziejų ekspozicijų edukacinis poveikumas

DAIVA BANIKONIENĖ,

Lietuvos dailės muziejaus Meno pažinimo centro vyr. metodininkė

DOC. DR. DALIA KARATAJIENĖ,

Lietuvos edukologijos universiteto Ugdymo mokslų fakulteto

Meninio ugdymo katedros dėstytoja

Muziejus (gr. *museion* – mūzų šventovė) – kultūrinė, tiriamojo ir edukacinio pobūdžio įstaiga ar saugoma zona, kurioje ne tik kolekcionuojami, saugomi, tyrinėjami, bet ir eksponuojami bei populiarinami meno kūriniai, istorinė memorialinė medžiaga. Pastaraisiais šimtmečiais sukauptos didingos, neįkainojamos muziejų kolekcijos tapo unikaliais informacijos kaupimo ir mokslo tyrimų centrais. Šiose ypatingose viešose erdvėse lankytojai turi galimybę susipažinti su autentiškais meno kūriniais, mintimis nusikelti į praeitį, ugdyti vaizduotę ir istorijos suvokimą, lavinti skonį.

Nagrinėjant tradicinio ir naujo muziejaus sampratų skirtumus, atsiskleidžia klasikinio muziejaus veikla, orientuota į pristatomus eksponatus, ir šiuolaikinio muziejaus veikla, kurioje eksponatai pateikiami kaip tam tikrų idėjų raiškos priemonės. Naujos sampratos muziejaus veiklos funkcijos – skleisti informaciją. O. Žukauskienės tvirtinimu, naujo – pažintinio – žmonių santykio su tikrove formavimasis sudaro palankias sąlygas mokslinei diskusijai, kurios dėmesys sutelkiamas „į muziejų ir ekspozicijų kultūroje įkūnijamas vertybes ir vizijas, kuriamas tapatybes, atskleidžiamas kolektyvinės sąmonės trajektorijas, idėjas ir prasmes“ (2012, p. 14). Tad muziejuje vertybių kaupimas ir saugojimas turi būti derinamas su informacijos sklaidimu visuomenėje bei jos švietimu.

Tikroji, su niekuo nesupainiojama muziejinės komunikacijos forma – darbas su autentišku objektu. Muziejų veikloje svarbiausia lankytojams pateikiama edukacijos forma yra pati ekspozicija, ir lankytojo tiesioginis komunikavimas su pristatomais objektais. Komunikuojant pažinimas įvyksta mūsų pojūčių, suvokimo ir matomų vaizdinių dėka. R. Šermukšnytės (2008) teigimu, giliau galima suvokti analizuojant patį ekspozicijos perteikimo reiškinių, užčiuopiant slypinčias problemas, lemiančias lankytojų suvokimą. Tačiau kaip įvairiose Lietuvos ekspozicinėse erdvėse lankytojai suvokia nežinomus objektus ir kas vyksta pažinimo metu lankytojų sąmonėje, šiandien yra mažai tyrinėti klausimai.

2013 metais Lietuvos nacionaliniuose dailės muziejuose buvo atliktas empirinis tyrimas siekiant ištirti Lietuvos nacionalinių dailės muziejų lankytojų bei darbuotojų požiūrį į skirtingų ekspozicijų pateiktą edukacinį poveikį. Atliekant tyrimą buvo derinti kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodai. Muziejų lankytojų požiūris atskleistas taikant kiekybinio tyrimo anketavimo metodą. Anketinės apklausos buvo vykdytos Nacionalinio dailės muziejaus padaliniuose, Nacionalinėje dailės galerijoje (40 lankytojų) ir Vilniaus paveikslų galerijoje (20 lankytojų), Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (45 lankytojai). Dėl ekspozicijų lankytojų įvairovės ir dėl tikslo nustatyti statistinius, priežastinius ryšius per anketinę apklausą taikyta atsitiktinė atranka. Surinkti anketinės apklausos duomenys papildyti *struktūruotų interviu* su muziejų darbuotojais duomenų analize. Interviu apklausoje dalyvavo keturi darbuotojai, kurie pasirinkti atsižvelgus į jų darbo patirtį, pareigas. Gautų duomenų gausa ir informacijos kartojimasis parodė, jog apklaustųjų skaičius buvo pakankamas.

Lankytojų požiūris į ekspozicijų pateiktą edukacinį poveikį: duomenų analizė

• Lankytojų tenkinami lūkesčiai

Anketinės apklausos duomenų analizė atskleidė, kaip muziejuje tenkinami apklaustųjų lūkesčiai, kurie drauge rodo vyraujančius lankytojų poreikius. Daugumos muziejų lankytojų tikslas – susipažinti su meno kūriniais, praleisti laisvalaikį, patenkinti smalsumą įgyjant žinių. Duomenys patvirtina D. Herles teiginį, kad atliekami „tyrimai liudija, jog didžiajai publikos daliai muziejus yra laisvalaikio praleidimo vieta, kurioje gaunama tai, ko tikimasi iš laisvalaikio: atsipalaidavimą, pramogą, malonumą, sužadirimą, išgyvenimus“ (Šermukšnytė, 2008, p. 28). Tik nedaugelis apklaustųjų minėjo tokius apsilankymo muziejuje motyvus, kaip bendravimą, galimybę užmegzti naujas pažintis. Taip pat nedaug lankytojų, kuriuos galima įvardyti kaip specializuotus lankytojus, ateina į muziejų darbo tikslais. Daugumos respondentų atsakymai rodo, kad domimasi pačiais eksponuojamais dailės kūriniais. Svarbu pabrėžti, jog iš lankomų institucijų tikimasi ir ugdymo paslaugų.

• Priimtinausios pažinties formos su ekspozicija

Trečdalis apklaustųjų su visa muziejuje pateikiama informacija susipažįsta savarankiškai prieš ekspozicijos apžiūrą. Tai tokie lankytojai, kurie ekspoziciją pageidauja apžiūrėti individualiai. Kiti respondentai teigė, kad apsilankymo ekspozicijoje poreikius dažniausiai tenkina su gido paslaugomis. O keli muziejaus lankytojai išsakė nuomonę, kad jiems priimtinausia pažinties forma su ekspozicija yra „matant kūrinį gauti informaciją“, „audiogidas“. Tai leidžia teigti, jog dauguma muziejaus

lankytojų yra linkę gauti daugiau edukacinių paslaugų (pvz., ekskursija, diskusija). Teikiama informacija apie eksponatus stiprina lankytojų dėmesį ekspozicijai. Keli apklausti respondentai pareiškė savo nuomonę, kad informacija apie ekspoziciją „leidžia susimąstyti apie kūrybos technikas“, „suprasti“.

- *Pateikiamos informacijos apie eksponatus poveikis lankytojų elgsenai*

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad teikiama informacija nėra galutinis žiūrovo nuomonės apie kūrinius formavimo veiksnys, nes didžioji dauguma respondentų teigia, jog informacija padeda savarankiškai tyrinėti eksponuojamus kūrinius, sudaro tik prielaidas šviestis pačiam. R. Šermukšnytė mini, kad muziejuose „pastebėtas tam tikras lankytojų elgesio kompleksas: jie juda nepasitikinčiai ir susikaustę, nes nėra įsisavinę už objekto slypinčių žinių ir turi paklusti tam tikrų mokslų tariamai objektyviai „tiesai“ apie objektus“ (2008, p. 48). Pagal surinktus duomenis, nors mažiau nei trečdalis apklaustųjų su visa muziejuje informacija susipažįsta savarankiškai prieš apžiūrą, „eksponatų susiejimas tam tikra idėja lemia svarbius lankytojo elgsenos pakitimus: atsiranda smalsumas pažinti, dingsta nepasitikėjimas ir susikaustymas, „žioplių sindromas“ (ten pat, 2008, p. 57).

- *Lankytojų dėmesį stiprinantys eksponavimo ypatumai*

Daugumą apklaustų muziejaus lankytojų ekspozicijai apžiūrėti per ilgesnį laiką skatina jos informatyvumas (eksponavimas su informaciniais užrašais); kitą, didesnę apklaustųjų grupę, domina jos nuoseklumas (artimo ar giminingo turinio kūrinių eksponavimas greta vienas kito). Nors ekspozicijų žiūrimumui didelės įtakos turi kūrinių apšvietimas, tačiau tai kaip motyvą ilgiau sutelkti dėmesį vertina tik nedidelis apklaustųjų skaičius, kaip ir dėl neįprasto kūrinių gretinimo su kitu kūriniu eksponuojant juos šalia vienas kito. Galima teigti, kad daugumai muziejaus lankytojų susipažįstant su ekspozicija reikia aiškios informacijos, kūrinių grupavimo ir klasifikavimo. Tai iš dalies patvirtina teiginį, jog muziejaus funkcija yra derinti meno, kultūros vertybių kaupimą ir saugojimą su komunikavimu, visuomenės švietimu ir informacijos teikimu. Nedidelis lankytojų skaičius laikėsi nuomonės, kad ilgiau apžiūrėti ekspoziciją skatina „išskirtinis kūrinys“, „kūriniai, kurie kažkuo patraukia akį, tai gali nepriklausyti nuo eksponavimo sekos“, „kai kūrinys įdomus, geras apšvietimas“, „pats kūrinys“, „pats kūrinys, o ne jo pateikimas“, „labiausiai skatina vertingi kūriniai, o ne ekspozicijos ypatumai, norėusi tokios ekspozicijos, kuri išryškintų kūrinį, ypač išskaidyto apšvietimo, neblizginančio tapybos“. Apklaustųjų teiginiai patvirtina B. Rese (1995) nuomonę, kad į ekspozicijos erdvę patekęs muziejaus lankytojas apžiūri objektus, kurie jam įdomūs, jį žavi, kuriuos jis gali šifruoti arba su kuriais nežino, ką daryti. Kai kurie jaunesnio amžiaus respondentai, turintys aukštąjį meninį išsilavinimą, per apklausą buvo linkę diskutuoti, abejojo ekspozicijos perteikimo ypatumų teiginiais ir sakė, kad svarbiausi ekspozicijos perteikimo ypatumai yra aukšto meninio lygio meno kūriniai.

- *Lankytojų skiriama laiko trukmė objektui fiksuoti*

Gauti duomenys rodo, kad didžioji dauguma lankytojų eksponatui apžiūrėti skiria 30 sekundžių ir daugiau, arba prie vieno eksponato apytiksliai užtrunka sąlyginai trumpą laiką – nuo 12 iki 15 sekundžių. Palyginti nedaug lankytojų nurodė, kad eksponato apžiūrai skiria: „30 sekundžių ir ilgiau, jei kūrinys sudomina“, „kartais kelias minutes“, „įvairiai, prie vieno keliolika sekundžių, prie kitų kelias minutes“, „labai įvairiai, priklauso nuo kūrinių, jei patinka apžiūrinėju ilgiau nei minutę“, „priklauso nuo ekspozicijos dydžio“, „įvairiai, vieni sudomina, kiti ne“, „priklauso nuo susidomėjimo eksponato turiniu“, „ir 5 minutes, kai vertas kūrinys“. Ilgesnį laiko trukmę objektui fiksuoti skiriantys apklaustieji yra menine veikla užsiimančios mokiniai, studentai, jaunesnės kartos ir senyvo amžiaus lankytojai, turintys meninį išsilavinimą, besidomintys menu.

- *Lankytojų nuomonė apie ekspoziciją*

Didžioji dauguma apklaustųjų nurodė, jog aplankytos ekspozicijos sukelia minčių apie kūrinių sukūrimo laikotarpį, autorių, kūrybos stilių. Tik nedaugeliui lankytojų ekspozicijos tokių minčių nekelia, ir tik keli lankytojai nežino, ar matytos ekspozicijos apskritai kelia kokių nors minčių. Dauguma respondentų ekspozicijas vertina teigiamai, jų nuomone, ekspozicijos yra informatyvios, jaudinančios ir efektingos. Gerokai mažiau apklaustųjų ekspozicijas vertina neigiamai, nurodydami, kad jos neįaudinančios, neinformatyvios ir nuobodžios.

Darbuotojų požiūris į ekspozicijų pateikčių edukacinį poveikį: interviu analizė

- *Muziejinės veiklos edukacija*

Informantai, nurodydami muziejinės veiklos kryptis, patvirtina, jog šiuolaikiniame muziejuje vykdoma veikla pirmiausia orientuojama į kultūros, švietimo, informacijos sklaidimo funkcijas.

- *Muziejų rengiamų ekspozicijų pateikčių prioritetai*

Visi informantai mini, jog būtent tai, kas yra eksponuojama, nustato ekspozicijos pateikties ypatumus ir lemia, kokia bus ekspozicija. Tuo iš dalies patvirtinamas klasikinėje muziejinėje praktikoje nusistovėjęs principas: edukacija vykdoma orientuojantis ne tiek į žiūrovą, kiek ją apibrėžiama pačios kūrinių specifika. Tik vienas darbuotojas pastebėjo, jog ekspozicijos pateiktį gali sąlygoti ir pačios patalpos specifika. Pažymėtina tai, kad nė viename atsakyme nebuvo minimas žiūrovas, jo lūkesčiai.

- *Sėkmingiausi muziejų ekspozicijų pateikčių būdai*

Nurodydami sėkmingiausius muziejų ekspozicijų pateikčių būdus informantai išvardina ekspozicijas, kuriose geriausiai įgyvendinti anksčiau minėti ekspozicijų pateikčių prioritetai. Sėkmingiausi muziejaus ekspozicijų pateikčių būdai yra patogus eksponavimas ir turtingas ekspozicijos dizainas: „tie, kurie turėjo labai gerą biudžetą <...>, kuomet buvo galima

investuoti būtent į parodos dizainą, didaktikos išplėtojimą ir papildomų audiovizualinių priemonių parinkimą“, „gana dažnai naudojamas būdas yra rengti parodas, sudarytas iš mobilių standų. Tokias standines parodas paranku eksponuoti“.

- *Muziejų ekspozicijas papildančios priemonės*

Informantai nurodo, kad muziejinėje veikloje ekspozicijos turiniui perteikti kaip informacijos nešėjos naudojamos įvairios medijos (pvz., paaiškinimai, ekskursijos, audiogidas, informaciniai ekranai, palydinčios viešų renginių programos). B. Rese žodžiais tariant, kadangi visada kažkokia forma ir intensyvumu muziejuje turi vykti mokymo ir suvokimo procesas, iš to galima daryti prielaidą, jog taikomų metodų kitimas yra privalumas. Informantas, kurio teiginyje minimos viešų renginių programos, pastebėjo, kad lydinčios filmų, pokalbių programos visada pritraukia papildomai žiūrovų. Apibendrinant galima teigti, jog taikomos papildomos priemonės padeda patrauklesne forma lankytojams perteikti ekspozicijos turinį.

- *Muziejų ekspozicijų pateiktys*

Informantų teiginiai išryškino dvi eksponavimo kryptis: kūrinių eksponavimą be papildomų priemonių, kai kūriniai „kalba savo kalba“, ir kūrinių eksponavimą su tam tikromis papildomomis priemonėmis, kai šalia kūrinių pateikiami didaktiniai elementai, gilinantys lankytojo suvokimą. Eksponavimo ypatumai taikomi atsižvelgiant į tai, kas eksponuojama, ir į ką orientuojama ekspozicija.

- *Muziejų eksponavimo atraktyvumas kaip lankytojų intereso priežastis*

Apibūdindami ekspozicijos atraktyvumą informantai remiasi savo darbo praktikos pavyzdžiais. Unikalus informanto minimas pavyzdys – M. K. Čiurlionio ir jo amžininkų paroda, kuri dėl edukacijos, pritaikytos neįgaliesiems (būtent kitokio meno kūrinio vartojimo pobūdžio), sulaukė išskirtinio dėmesio. Nagrinėjant informantų teiginius, išryškėja tai, kad lankytojai ekspozicijose ieško naujovių, estetikos, informacijos ir aiškinimų.

- *Dėmesys lankytojų nuomonėms, reikmėms, pageidavimams*

Visi informantai nurodo, kad informacijos apie lankytojų reikmes, nuomones, pageidavimus dažnai sulaukia virtualiose erdvėse, gaudami atsiliepimų elektroniniu paštu bei komentarų internetiniuose puslapiuose. Vienas informantas teigia, kad muziejaus darbuotojai turi naujų idėjų, kurios dar nėra įgyvendintos, pavyzdžiui, anoniminis arba neanoniminis lankytojų paštas, atsiliepimų lenta („iki šiol tarsi nematėm pačios geriausios vietos, kur tą būtų galima padaryti, lankytojai, nepastebimam kokio mūsų darbuotojo, nes žmogus sutrinka erdvėje, bet tokių minčių turime“).

- *Muziejaus lankytojai, kuriems adresuojama ekspozicija*

Dauguma informantų mini, kad ekspozicijos adresuojamos įvairiems lankytojams ir stengiamasi sudominti įvairią publiką. Dalis informantų teigia, jog ekspozicijos yra adresuojamos meno specialistams. Vienas informantas, teigdamas, kad dažniausiai orientuojamasi į standartą, pastebėjo, jog lankytojo standartas suvokiamas kaip vidutinis vartotojas trisdešimties – penkiasdešimties metų, turintis bazinį išsilavinimą, artėjantį universitetinio išsilavinimo link. Taip pat pastebėjo, kad parodos turėtų būti kelių sluoksnių: pirmasis būtų skirtas lankytojai, nepageidaujanti papildomos informacijos, veikiamam vizualiai per vaikščiavimo parodoje pojūčius, o antrasis – norinčiam daugiau sužinoti, būtent minėtam standartui.

- *Muziejų lankytojų poreikiai*

Informantų teiginiai parodė, kad muziejų ekspozicijose tenkinamas žinių įgijimo ir laisvalaikio praleidimo poreikis yra svarbiausias.

Išvados

Tyrimas atskleidė, kad šiuolaikinėje Lietuvos muziejų praktikoje dauguma Lietuvos nacionalinių dailės muziejų ekspozicijų suformuotos atsižvelgus į eksponuojamus objektus. Šiuolaikinė muziejų veiklos koncepcija numato ekspozicijas, kurių pobūdį lemia ne tik eksponuojami objektai, bet ir konceptualus vaizdinio eksponatų pateikimo efektyvumas, specifinė ekspozicijų tematika. Tokio tipo ekspozicijos egzistuoja tik keliuose Lietuvos nacionalinių dailės muziejų padaliniuose: Nacionalinės dailės galerijos ir Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus naujojo priestato korpuso salėse.

Empirinis tyrimas parodė, kad muziejų lankytojai palankiai vertino nacionalinių Lietuvos dailės muziejų ekspozicijų edukacinį poveikumą, kartu išreiškdami lūkesčius: susipažinti su meno kūriniais, praleisti laisvalaikį, tenkinti smalsumą įgyjant žinių. Muziejų darbuotojai patvirtino edukacinę šių institucijų veiklos svarbą. Per tyrimą atskleisti darbuotojų veiklos principai, taikomi metodai bei priemonės, o taiklus muziejų lankytojo, jo poreikių apibūdinimas iš esmės atitinka tipiškiausio lankytojo išreikštus lūkesčius.

LITERATŪRA

Herles D. Das Museum und die Dinge. Wissenschaft. Präsentation. Pedagogik. – Frankfurt, New York: Campus verlag, 1996.

Rese B. Didaktik im museum. Systematisierung und Neubestimmung. – Bonn: Habelt, 1995.

Šermukšnytė R. Istorija, muziejus ir didaktinė perteikimo problema. Metodinė priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008.

Žukauskienė O. Muziejų kultūra: kintantys diskursai ir institucinė kritika//Lietuvos kultūros tyrimai 2: Muziejai, paveldas, vertybės. Sud. Repšienė R. – Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2012, p. 14.

UDK371.3:069

Mu-184

ISBN 978-609-95029-6-0

Muziejų edukacinės programos. Teorija, praktika
Straipsnių rinkinys

RĖMĖJAI: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba

SUDARYTOJA Nideta Jarockienė

DIZAINERIS Arturas Serapinas

REDAKTORĖ Gražina Mikailionienė

NUOTRAUKOS Vaidos Rakaitytės, Vilmos Petrikienės, Giedrės Jankauskienės,
Alfonso Mažūno, Povilo Šnaro, Maris Justs, Vilmanto Vilkevičiaus ir kt.

SPAUSDINO „KOPA“ (M. K. Čiurlionio g. 82A)

TIRAŽAS 300 egz.

